

Právnická fakulta Karlovy univerzity v Praze

Katedra obchodního práva

Studijní rok 2005/2006

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Akcie, jejich právní povaha a členění podle druhů

Petra Gerlichová

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Stanislava Černá, CSc.

Praha 2005

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 15. října 2005

Petra Celichová
.....

Chtěla bych tímto poděkovat Doc. JUDr. Stanislavě Černé, CSc. za její odborné rady a vstřícné vedení konzultací, Tomáši Hanzlíkovi za mnoho cenných postřehů a pomoc při konečné úpravě práce a své rodině za emoční podporu.

Děkuji.

OBSAH

1. STANOVENÍ CÍLE PRÁCE	1
2. KAPITOLA I. OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI	3
2.1. OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI	3
2.1.1. <i>Historický vývoj obchodních společností v tuzemské úpravě s důrazem na akciovou společnost</i>	3
2.1.2. <i>Obchodní společnost v americké právní teorii</i>	5
2.2. AKCIOVÁ SPOLEČNOST	7
2.2.1. <i>Akciová společnost v tuzemské právní úpravě</i>	7
2.2.2. <i>„Corporation“ v americké právní úpravě</i>	9
3. KAPITOLA II. POJEM AKCIE Z POHLEDU PRÁVNÍ TEORIE	11
3.1. DEFINICE AKCIE	11
3.2. AKCIE JAKO PODÍL AKCIONÁŘE V AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI. PRÁVA A POVINNOSTI AKCIONÁŘE.	12
3.2.1. <i>Práva a povinnosti akcionáře</i>	14
A) Právo akcionáře na dividendu	14
B) Právo akcionáře na podíl na likvidačním zůstatku	18
C) Práva akcionářů jako společníků podílet se na řízení společnosti	19
D) Povinnosti akcionářů	25
3.3. ZÁKLADNÍ KAPITÁL AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI A JEHO ROZDĚLENÍ NA AKCIE	27
3.4. AKCIE JAKO CENNÝ PAPÍR. KLASIFIKACE AKCIÍ	32
3.4.1. <i>Klasifikace cenných papírů s přihlédnutím k roli akcií v této klasifikaci</i>	32
3.4.2. <i>Klasifikace akcií</i>	39
A) Formy akcií	41
B) Podoby akcií	42
C) Druhy akcií	42
3.4.3. <i>Úprava akcií v zahraničním právu</i>	44
A) Evropské komunitární právo	44
B) Americké akciové právo	46

3.4.4. <i>Shrnutí klasifikace akcií</i>	51
4. KAPITOLA III. PROBLEMATIKA NUCENÉHO ODKUPU AKCIÍ	53
5. ZÁVĚR PRÁCE A DOPORUČENÍ PRO PRÁVNÍ PRAXI	57
6. LITERATURA	60

1. STANOVENÍ CÍLE PRÁCE

V předkládané diplomové práci se zabývám akcemi, jejich právní povahou a členěním akcií podle druhů.

Světové hospodářství ve 20. a 21. století si nelze představit bez akciových společností, akcií a obchodování s nimi na organizovaných kapitálových trzích. V souvislosti s prorůstáním akciových společností a akcií do ekonomiky a společenského života od 18. století, začaly jednotlivé státy na celém světě právně regulovat vznik, fungování a zánik obchodních společností, a to zejména akciových, emisi jednotlivých typů akcií a práva a povinnosti, které má jejich vlastníci, obchodování s akcemi na primárním a sekundárním kapitálovém trhu. Postupem času se právní řády zvýšenou měrou soustředily též na ochranu věřitelů, minoritních i majoritních akcionářů nebo na povinnost akciových společností zveřejňovat alespoň minimum informací o své činnosti. Problematika akcií a akciových společností se dostala do popředí zájmu české právní teorie a praxe ihned po roce 1989, kdy se toto téma stalo opět vysoce aktuálním.

Problematika akcií se dá rozdělit do dvou dosti rozsáhlých a samostatných oblastí: Akcie jako jev spojený se vznikem, fungováním a zánikem akciové společnosti na straně jedné a na straně druhé právní úprava akcie jako předmětu obchodování na kapitálovém trhu včetně emise akcií. Svou práci soustředím na první problematiku. Akcie přitom může mít rozdílné podoby, formy, druhy, tedy může být klasifikována různými způsoby podle řady hledisek. Metody zkoumání, které jsem použila v předkládané práci, spočívají v rozboru vztahu akcie a akciové společnosti, vycházejí z analýzy akciové společnosti a z rozboru vývoje její právní úpravy a především z rozboru právní povahy akcie. Svůj pohled zaměřím především do současného českého práva, dále do komunitárního i anglosaského, konkrétně amerického práva, zmíním se i o úpravě zkoumané problematiky v starším rakouském a prvorepublikovém českém právu.

Se vstupem České republiky do Evropské unie není možno právní jevy zkoumat izolovaně jen v rámci České republiky, ale je nutno brát v úvahu širší rámec evropského práva, jehož prvky jsou do českého práva přejímány. Vzhledem k prohlubujícímu se procesu globalizace obchodu a podnikání, existenci nadnárodních akciových společností, zakládání dceřinných společností v jednotlivých zemích, atd., se mé zkoumání neomezuje jen na evropskou právní úpravu, ale vychází i ze zkoumání akcií a akciové společnosti v anglosaském právu, zejména americkém obchodním právu. Přestože tzv. kontinentální právo se od „common law“ v některých rysech dosti zásadně liší, nemohla jsem se této problematice vyhnout, aniž by má práce utrpěla na své vypovídací schopnosti. Proto jednotlivými kapitolami práce budou postupně prostupovat komparace právní úpravy akcií a akciových společností a s nimi spojených zkoumaných jevů v evropském a americkém obchodním právu.

Vedle mezinárodního srovnání jsem v práci využila i historické a vývojové analýzy zkoumaných jevů, tedy akcií a akciových společností.

Postup analýzy začne od rozboru jednotlivých forem obchodních společností, nejprve v tuzemsku a poté v americké právní úpravě, s cílem ukázat přednosti akciových společností, posléze se zaměřím na akciovou společnost jako zvláštní formu obchodní společnosti, na její vznik, podstatu, financování, strukturu a řízení, práva a povinnosti akcionářů, její zánik a likvidaci. Bude následovat analýza akcií z různých pohledů. Akcie je nejen určitou částí základního kapitálu, ale umožňuje svému vlastníku podílet se na řízení a na zisku společnosti, nelze také opominout, že se jedná o cenný papír. Tyto jevy budou podrobeny zkoumání co do jejich právní stránky. Na základě tohoto teoretického zkoumání bude provedena klasifikace akcií, která co nejlépe vystihne jejich podstatu, účel a právní povahu.

Srovnání s evropským právem má za cíl zorientovat se v tom, kam naše právní úprava zřejmě bude směřovat. Srovnání s americkou právní úpravou provedu s cílem zjistit, kam zřejmě bude směřovat právo evropské, vzhledem k vyspělosti regulace obchodních společností, akciových společností a kapitálových trhů v právním systému USA a možnosti alespoň částečné inspirace se touto propracovanou právní úpravou.

Za cíl si tedy kladu: Na základě shrnutí dostupných teoretických poznatků tuzemské, evropské a americké právní teorie o akciové společnosti a o akcii, provést vlastní klasifikaci akcií, odrážející obsahovou stránku a předpokládající budoucí vývoj, analyzovat právní úpravu tohoto jevu z pohledu platného tuzemského práva a zároveň ve světle jeho postupující rekodifikace dle evropských právních norem tuto klasifikaci akcií rozebrat.

2. KAPITOLA I. OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

2.1. OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

2.1.1. Historický vývoj obchodních společností v tuzemské úpravě s důrazem na akciovou společnost

Neodmyslitelnou součástí podnikání jsou kapitálové společnosti, jejichž vznik byl průvodním jevem kapitalismu 19. století. K podnikání již nestačil kapitál jednotlivce a proto vývoj vedl ke spojování podnikatelů za účelem společného podnikání, a to formou obchodních společností, tj. u nás akciových společností, komanditních společností, komanditních společností na akcie, pojišťoven a pojišťovacích spolků, společností s ručením omezeným, veřejných obchodních společností a družstev¹.

Podstatným znakem kapitálových společností je oddělení majetku společnosti od majetku osob podílejících se na podnikání společnosti.

V českých zemích měl nejprve pro právní úpravu obchodních společností rozhodující význam Všeobecný občanský zákoník (ABGB) z roku 1811. Až do 60. let 19. století pak speciální otázky obchodního práva upravovaly zvláštní zákony tak, jak se vyvíjely zhruba od konce 17. století. Obchodní kodex byl jako Všeobecný obchodní zákoník (HGB) schválen v roce 1862 a zveřejněn jako zákon č. 1 / 1863 ř.z. s tím, že účinným se stal k 1. červenci 1863. Zrušil též obecnou a rámcovou úpravu obchodních společností, kterou dosud obsahovalo ustanovení § 1179 ABGB a právní úpravě těchto společností věnoval druhou ze svých knih (čl. 85 až 249).

Obchodní kodex z roku 1862 definuje tyto formy obchodních společností:

- *Veřejnou obchodní společnost* v prvním titulu (čl. 85 až 149) – o veřejnou obchodní společnost se jedná když „...dvě nebo více osob provozují obchodní živnost pod společnou firmou a když účast žádného společníka není omezena na majetkové vklady.“ Právní subjektivitu nabyla společnost zápisem do obchodního rejstříku a následným započítím obchodování. Účastníci ručili neomezeně, solidárně a primárně.

- *Komanditní společnost* v titulu druhém („prosté“ komanditní společnosti jsou upraveny v čl. 150 a násl.) je společnost, kde „...se při obchodní živnosti provozované pod společnou firmou jeden neb více společníků účastní jen majetkovými vklady (komanditisté), kdežto u jednoho neb více jiných společníků účast není tímto způsobem omezena (společníci osobně ručící).“

¹ Srov. Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 2. upravené vydání. Linde, Praha 1999, s. 248 až 251.

- *Komanditní společnost na akcie* (upravena v čl. 173 až 206) je zvláštním případem komanditní společnosti, kde „...kapitál komanditistů může být rozložen na akcie neb na akciové podíly. Akcie neb akciové podíly musí znít na jméno.“ Byla stanovena minimální výše základního jmění společnosti (200 tolarů).

- *Společností akciovou* dle třetího titulu byla právnická osoba (čl. 206 až 249), kde „...účastní se všichni společníci jen vklady, aniž ručí osobně za závazky společnosti. Společenský kapitál jest rozvržen na akcie nebo též na akciové podíly. Akcie neb akciové podíly jsou nedílny. Mohou znít na majitele neb na jméno.“ Akciová společnost vznikala udělením státní koncese ministerstvem vnitra, poté co se zakladatelé zaručili, že podnik bude řádně veden a nebude sledovat vedlejší cíle. K akcii byl připojen kupón, cenný papír zajišťující právo na dividendu a talon s funkcí legitimační. Kapitál se mohl dělit na akcie kmenové a prioritní. Společnost měla stanovy. Orgány společnosti bylo představenstvo (správní rada), to řídilo společnost a zpravidla vytvářelo tzv. ředitelskou radu, a valná hromada (ustavující, řádná, mimořádná), kontrolní funkci vykonávala dozorčí rada a revizoři účtů.

Právní úprava akciových společností byla též obsažena ve spolkovém patentu č. 253/1852 ř.z. K této úpravě brzy přibýly právní předpisy další, zejména tzv. akciové regulativ č. 175/1899 (ten se nevztahoval na akciové společnosti podnikající v oblastech pojišťovacích, bankovních a úvěrových, železnic, apod.). V důsledku hospodářské krize bylo vydáno též císařské nařízení č. 114/1873 ř.z., které umožňovalo rušení akciových společností.

Společnost s ručením omezeným vznikla na základě patentu č. 253/1852 a později byla upravena zákonem č. 58/1906 ř.z. Kmenový kapitál, jehož minimální výše byla stanovena, byl rozdělen na kmenové podíly jednotlivých společníků. Každý společník měl jeden podíl a ručil jen do výše svého vkladu. Podíly však byly nepřevoditelné a nešlo s nimi tudíž spekulovat na burze.

Až do konce roku 1950 u nás existoval právní dualismus. V Československu byl dualismus práva předlitavského a zalitavského zachován díky tzv. recepčnímu zákonu, tj. zákonu č. 11 /1918 Sb. z. a n. o zřízení samostatného státu československého, který v čl. 2 stanovil, že „veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají zatím v platnosti.“

V r. 1927 započaly práce na přípravě nového obchodního zákoníku. Osnova byla vydána v r. 1937, ale tím práce na něm skončily.

Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. zrušil oba obchodní zákoníky a současně stanovil v § 563 odst. 2, že „společnosti zřízené podle dřívějšího obchodního práva, pokud o nich nebylo ustanoveno jinými předpisy, a společnosti podle obecného zákoníka občanského, zanikají dnem 1. ledna 1951.“

Podle současné právní úpravy, obchodního zákoníku z roku 1991 ve znění pozdějších novel, jsou obchodní společnosti definovány takto: „Obchodní společnost (dále jen „společnost“) je právnickou osobou založenou za účelem podnikání, nestanoví-li právo Evropských společenství či zákon jinak. Společnostmi jsou veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost, evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení. Evropské hospodářské

zájmové sdružení a evropská společnost jsou upraveny též právem Evropských společenství a zvláštními právními předpisy. Společnost s ručením omezeným a akciová společnost mohou být založeny i za jiným účelem, pokud to zvláštní právní předpis nezakazuje. Nestanoví-li zákon jinak, mohou být zakladateli společnosti a účastnit se na jejím podnikání osoby fyzické i právnické.“

2.1.2. Obchodní společnosti v americké právní teorii

Podle americké právní teorie² je obchodní společnost definována jako umělá osoba, která vznikla na základě právního úkonu, existující odděleně od zakladatelů, kteří ji vlastní a provozují. Oddělení existence společnosti od jejich společníků, ředitelů a zaměstnanců, dává společnosti vlastní život a také odpovědnost a povinnosti vyplývající ze zákonů, podobně jako u fyzické osoby.

Americká právní teorie rozlišuje tři základní formy podnikového vlastnictví³:

1. **Majetnictví** je nejjednodušší formou podnikání. Táž osoba podnik vlastní a zároveň provozuje. K založení stačí v USA často jediný právní dokument – licence. Pokud podnik prosperuje, všechnen výnos „sklízí“ vlastník. Ostatní osoby, které podniku případně půjčily finanční prostředky, dostanou zpět své peníze se smluveným úrokem, tím však jejich pohledávky vůči podniku končí. Pokud se podniku nedaří, věřitelé se mohou uspokojit i na osobním majetku podnikatele. V USA se tato forma podnikání nazývá „Sole Proprietorship“.
2. **Podílnictví** je formou podnikání, kdy podnik vlastní anebo provozují dva nebo více podílníků. Společníci musí sestavit formální podílnickou smlouvu. Podle ní se pak rozdělují zisky i závazky. Věřitelé však i zde mohou k uspokojení svých pohledávek použít osobní majetek podílníků. O této formě podnikání pojednám níže. Majetnictví i podílnictví má mnoho nevýhod. Možnost získávání kapitálu závisí přímo na zúčastněných jednotlivcích. Věřitelé musí brát v potaz možnost úmrtí či nemoci dlužníka. U podílníků je návratnost úvěru také závislá na jednotlivých osobách a po odchodu jednoho ze společníků musí být vytvořeno nové podílnictví. Pokud se společník chce vzdát všech práv a povinností v podniku, musí nalézt někoho, kdo by jeho podíl koupil. Pokud ostatní nemohou či nechtějí jeho podíl odkoupit, musí za sebe najít náhradu, se kterou ostatní budou souhlasit.
3. Snaha vyhnout se těmto těžkostem vedla k vytvoření **akciové společnosti**. Vlastnit část akciové společnosti znamená obvykle koupit si její akcie. Akcie nepředstavuje půjčku, ale podíl na majetku společnosti. S tím, jak roste či klesá majetek společnosti, roste i klesá hodnota akcie. Účast vlastníků je čistě peněžní a život společnosti není závislý na životě vlastníků. Věřitelé nemají nárok na osobní

² Srov. Cheeseman, H. R.: Contemporary Business Law. Prentice Hall, New Jersey 1997, k. 25, s. 595 a k. 28, s. 679.

³ Srov. Weiss, D. M.: Kniha o cenných papírech, 1. vydání, Victoria Publishing, Praha 1995, s. 13 až 15.

majetek akcionářů. Vlastnictví společnosti je také oproti jiným formám podnikání snadno převoditelné pouhým prodejem a nákupem akcií. Americká teorie rozlišuje akciové společnosti v soukromém a veřejném vlastnictví podle počtu akcionářů.

Co do konkrétních forem podnikání v USA, americké obchodní právo rozeznává následující podnikatelská seskupení:

1. „*General Partnership*“, což je dobrovolné spojení dvou nebo více osob za účelem podnikání jako spoluvlastníků se ziskovým motivem. Uniform Partnership Act z roku 1914 stanovil jednotnou podobu „Partnership“, byl přijat ve 48 státech USA. Vznikem „General Partnership“ vznikají práva a povinnosti mezi partnery a rovněž vůči třetím osobám. „General Partners“ jsou odpovědní za závazky a dluhy „Partnership“, podobně jako společníci veřejné obchodní společnosti. Jedná se tedy o obdobu veřejné obchodní společnosti. Obecně má „Partnership“ své kořeny ve středověku. Britské common law se stalo základem pro americký „General partnership“.

2. „*Limited Partnership*“ je formací existující rovněž od středověku. Společníky jsou „General Partners“ a „Limited Partners“, podobně jako v komanditní společnosti. „General Partners“ mají právo řídit společnost. Na druhou stranu nesou osobní odpovědnost za závazky společnosti, podobně jako komplementáři. „Limited Partners“ se nesmí podílet na řízení společnosti, ale za závazky společnosti ručí jen do výše svých kapitálových podílů, s výjimkou situace, kdy ztratili svůj statut „Limited Partners“. Forma podnikání „Limited Partnership“ je běžně využívána v rizikových podnicích jako je podnikání s nemovitostmi, těžba ropy nebo plynu, filmová produkce a podobně. Jednotný soubor znaků pro vznik, fungování a likvidaci „Limited Partnership“ stanovuje Uniform Limited Partnership Act (ULPA) z roku 1916, revidovaný v roce 1976 jako Revised Uniform Limited Partnership Act (RULPA).

Mnoho států USA povoluje právníkům a účetním sdružovat se v „*Limited Liability Partnership*“ (LLP), což je vlastně „Limited Partnership“ bez „General Partners“. Existují zde jen „Limited Partners“, kteří ručí za závazky společnosti jen do výše svých vkladů.

3. „*Limited Liability Copany*“ (LLC), tedy obdoba společnosti s ručením omezeným, je v common law formou obchodní společnosti poměrně novou a ne příliš oblíbenou. Založení této společnosti je mnohdy v USA komplikovanější než založení akciové společnosti, tzv. „S-Corporation“. LLC v sobě kombinuje výhody pouhého sdružení společníků a akciové společnosti. Společníci se označují jako „Members“. Do roku 1992 museli být nejméně dva, jeden společník nemohl založit v USA společnost s ručením omezeným. Dnes je LLC s jediným společníkem dovolena ve 42 státech USA. Podobně jako akcionáři akciové společnosti, nejsou osobně odpovědní za závazky společnosti.

4. „*Corporation*“, akciová společnost, je převažující právní formou podnikání v USA. Bude podrobněji rozebrána níže v podkapitole 2.2.2.

Shrnutí: Z výše uvedené analýzy vyplývá, že obchodní společnost jako forma podnikání, umožňující koncentraci kapitálu, má své kořeny ve středověku. Standardizace právní úpravy proběhla v polovině 19. a počátkem 20. století. Přes rozdíly mezi kontinentálním evropským právem a britským „common law“, lze vysledovat podobnosti mezi ustálenými formami obchodních společností a definicemi práv a povinností společníků. Lze si všimnout i vývojových trendů jednotlivých druhů obchodních společností. Jde o reakci na potřeby obchodní praxe. Znak kontinentálních evropských akciových společností a amerických „Corporations“ se zjednodušují a některé jejich prvky bývají navzájem přejímány, hledají se vhodné formy, které by tvořily rámec pro fungování „malého podnikání“, a to jak v evropských státech, tak v USA.

2.2. AKCIOVÁ SPOLEČNOST

2.2.1. Akciová společnost v tuzemské právní úpravě

Akciová společnost jako taková se vyvinula ze severoitalských bankovních spolků, tzv. „montes“, které získávaly kapitál prostřednictvím prodeje zcizitelných podílů. Rozmach zaznamenala s rozvojem zámořských obchodů. Mezi prvními po roce 1500 byly holandské a britské společnosti jako East India Company, Hudson's Bay Company a jiné. Akciové společnosti byly jedinou možnou právní formou rozmachu podnikání v oblasti železnic, bankovníctví, pojišťovnictví, hutní výroby a průmyslu. Ve střední Evropě se akciová společnost objevuje na počátku 18. století. Původně se vycházelo z tzv. oktrojového systému, kdy stanovy byly vydávány zvláštním aktem – privilegiem, šlo o veřejnoprávní korporace. Postupně došlo k přechodu na koncesní systém, povolovací a od poslední třetiny 19. století se v některých zemích postupně přecházelo na systém registrační.

Výhodou akciové společnosti je, že může dále expandovat, zvyšovat kapitál. Proto se stala akciová společnost velmi oblíbenou formou podnikání. Na druhé straně investování do akcií prostřednictvím emise nových akcií a jejich koupě a prodeje na organizovaném kapitálovém trhu představuje možnost zhodnocování volných finančních prostředků.

Právní úprava akciové společnosti se u nás datuje od rakouského obchodního kodexu z roku 1862, přes akciový regulativ a akciový zákon z r. 1949, k současné platné právní úpravě, tedy obchodnímu zákoníku č. 513/1991 Sb., ve smyslu pozdějších novel, který nahradil zákon o akciových společnostech č. 104/1990 Sb.

Akciovou společností podle současného obchodního zákoníku je mimo jiné:

- právnická osoba, jejíž základní kapitál je rozvržen na *určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě*,
- společnost, která *odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem*,
- společnost, kde společníci, *akcionáři, neručí za závazky společnosti*,

- společnost, která je *vlastníkem* peněžních prostředků zaplacených a věcí jí předaných jejími účastníky (akcionáři), jakož i majetku nabytého při její podnikatelské činnosti,
- společnost, kde se *společníci zásadně nepodílí* na fungování akciové společnosti *osobními výkony*,
- společnost, kde se jména akcionářů zásadně nezveřejňují, jedná se tradičně o *anonymní společnost*; nutno ovšem podotknout, že v § 28 odst. 2 písm. d) obchodního zákoníku je stanovena povinnost registrace jediného akcionáře v obchodním rejstříku. Anonymita je také prolomena u akcionářů, kteří vlastní akcie na jméno. Anonymními dle tuzemské úpravy tedy zůstávají jen akcionáři s listinnými akciemi na majitele ⁴,
- *uzavřená korporace* s vázaným členstvím, kde počet akcionářů je omezen počtem akcií,
- společnost, kde se *akcionář podílí na správě společnosti hlasováním* na valné hromadě, valná hromada se usnává na většinovém principu.

Ze znění § 154 odst. 1 a § 58 odst. 2 obchodního zákoníku vyplývá, že *základní kapitál se v akciové společnosti vytváří povinně*. Tento kapitál je tvořen souhrnem peněžitých i nepeněžitých vkladů akcionářů. Obchodní zákoník určuje rovněž vztah akciové společnosti k majetkovým hodnotám, které jí akcionáři předali. Podle § 154 odst. 1 společnost odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem, zatímco akcionář osobně za dluhy společnosti vůči jejím věřitelům neručí. Společnost nemůže proto např. nutit akcionáře, aby přispěli na ztráty společnosti dalšími částkami, mimo již splacené vklady. Vklady akcionářů se stávají vlastnictvím společnosti, sami akcionáři přestávají být vlastníky peněz nebo věcí, které vložili jako úhradu svého podílu na základním kapitálu akciové společnosti.

Pokud jde o práva a povinnosti akcionáře, ten má vůči společnosti především tzv. povinnost uhrazovací, tj. *povinnost splatit včas vklad*. Na straně práv akcionáře se jedná zejména o následující práva:

- a) *právo na podíl ze zisku společnosti* (dividendu). Jedná se o tu část zisku společnosti, která zůstane po daňových odvodech a po přidělech do povinného rezervního fondu, případně do dalších fondů, jež si společnost podle stanov vytváří,
- b) *právo na podíl na likvidačním zůstatku*,
- c) *právo podílet se na řízení společnosti*.

O jednotlivých právech a povinnostech akcionářů bude blíže pojednáno níže v podkapitole 3.2.

O rozdělení zisku rozhoduje nejvyšší orgán akciové společnosti - valná hromada. Stejně tak valná hromada rozhoduje o výši dividendy. Pravidla pro rozdělení částí zisku mezi akcionáře určují stanovy.

⁴ Srov. Černá, S.: Lze zjistit, kdo je akcionářem? Daňová a hospodářská kartotéka č. 7/99.

Pokud při zrušení společnosti s likvidací zůstane po vypořádání jejích závazků určitý přebytek jmění, rozdělí se tento zůstatek mezi akcionáře, a to v poměru odpovídajícím jmenovité hodnotě jejich akcií, pokud není ve stanovách určeno jinak.

Akciová společnost je považována v právní teorii, a to podobně v tuzemském, evropském i americkém právním systému, ve většině případů za samostatnou entitu - právnickou osobu, která může být stranou při soudních přích, může se zavazovat, nabývat a zcizovat majetek, v případě anglosaského práva pak nese nejen civilní, ale i trestní odpovědnost za porušení zákona. Mezi charakteristické znaky akciové společnosti, odlišující ji od jiných právních forem podnikání dále patří:

- *Volná převoditelnost podílů* (pokud není zákony, stanovami nebo předpisy regulujícími kapitálové trhy určeno jinak).
- *Trvalá existence*, pokud stanovy nevymezí trvání společnosti jinak. Společnost může zaniknout likvidací z rozhodnutí akcionářů či nedobrovolně úkony věřitelů či soudu (úpadek) anebo může být zrušena bez likvidace s přechodem jmění na právního nástupce. Smrt, ztráta způsobilosti k právním úkonům, úpadek akcionáře či člena orgánu, nemá vliv na existenci společnosti.
- *Centralizované řízení činnosti* společnosti představenstvem nebo obdobným statutárním orgánem, voleným valnou hromadou akcionářů.

2.2.2. „Corporation“ v americké právní úpravě

Podobně jako je právně upravena akciová společnost v České republice v §154 a násl. obchodního zákoníku, je vznik, fungování a zánik „Corporation“ v USA upraven v Model Business Corporation Act (MBCA) z roku 1950, revidovaném RMBCA v roce 1984. RMBCA byl převzat do zákonů jednotlivých států. Americké právo však nemá obecný federální zákon o akciových společnostech. Federální regulace fungování „Corporations“ je obsažena v zákonech o cenných papírech, v pracovním právu, v antitrustových zákonech, v zákonech o ochraně spotřebitele, v zákonech o ochraně životního prostředí, v zákonech o úpadku apod.

„Corporation“ je definována americkou právní teorií jako společenství, vytvořené na základě právního řádu daného státu, tvořené osobou nebo skupinou osob, akcionáři⁵. Její existence je nezávislá na existenci svých členů. Může žalovat a být žalována, uzavírá smlouvy svým jménem. Akcionáři ručí za závazky společnosti omezeně. Všechny bankovní účty společnosti musí být vedeny odděleně od osobních účtů zúčastněných osob. Akcionáři jsou vlastníky společnosti, volí orgán zvaný „Board of Directors“, tedy obdobu našeho představenstva. Tento orgán poté volí „Officers“, tedy obvykle „CEO“, což je obdoba našeho generálního ředitele, v USA tuto funkci však může zastávat více

⁵ Dle publikace Cheeseman, H. R.: Contemporary Business Law. Prentice Hall, New Jersey 1997, 2. vydání, k. 25, s. 595, k. 28, s. 679.

osob, dále osoby zvané „Vice President“, „Treasurer“ a „Secretary“. Tyto osoby mají na starost každodenní chod společnosti. V malých „Corporations“ se rozdíl mezi jednotlivými orgány v praxi stírají, neboť je zpravidla vykonávají tytéž osoby. Společnost též musí vydat „Articles of Incorporation“, což je obdoba našich stanov.

Ve většině států USA se musí alespoň jednou do roka konat valná hromada („Annual Meeting“). Dále jsou svolávány mimořádné valné hromady („Special Meeting“), z podobných důvodů jako v našem právním řádu. Pokud se akcionář nemůže dostavit na valnou hromadu, má dvě možnosti. Buď se nechá zastoupit na základě písemné plné moci („Proxy“) jako v české právní úpravě, nebo za určitých okolností může udělit tzv. „Consent“, tedy jakýsi písemný pokyn, aniž by se na valnou hromadu fyzicky dostavil. Právo USA zná také obdobu našeho rozhodného dne, tzv. „Record Date“.

Ve Spojených státech se jedná o nejrozšířenější formu podnikání, neboť zásadně není stanovena žádná minimální výše základního kapitálu pro založení společnosti, na rozdíl od zásady pevného kapitálu akciové společnosti, která se uplatňuje v kontinentálně evropském právu. Dnes již se lze vyhnout i vysokým poplatkům při zakládání společnosti a využít např. internetové stránky LegalZoom.com, kde lze založit společnost online. Zde poplatek činí v současné době 99 dolarů.

Zatímco tuzemská právní úprava nerozlišuje dále jednotlivé typy akciových společností, americké právo klasifikuje „Corporations“ takto⁶:

- A) Nejdůležitějším je dělení akciových společností na „C-Corporations“ a „S-Corporations“. Jestliže se jedná o „S-Corporation“, neplatí se federální daň z příjmu na úrovni společnosti, ale daně platí jednotliví akcionáři v rámci svých daňových příznání. Pro „S-Corporation“ je stanoveno několik omezení. U tohoto typu společnosti lze vydávat pouze akcie jednoho druhu, které ovšem mohou být jak s hlasovacím právem, tak bez něho. Akcie lze převádět pouze mezi stávajícími akcionáři. Je stanoven maximální počet akcionářů, například ve státě Wyoming 75 osob. „S-Corporation“ je nejdůležitější formou pro „malé podnikání“ v USA a nahrazuje společnost s ručením omezeným, která je zase nejoblíbenější formou obchodní společnosti v České republice.
- B) Domácí („Domestic“), cizí („Foreign“) a zahraniční („Alien“) „Corporation“. Kritériem je stát USA, resp. jiná země než USA, kde je společnost registrována. „Cizí“ společnosti je myšlena společnost založená v jiném státě USA. Jednotlivé státy USA často vyžadují registraci „cizích“ akciových společností k realizaci mezistátních obchodů.
- C) Ziskové („For-Profit“) a neziskové („Non-Profit“) „Corporations“. Ziskové společnosti podnikají se ziskovými motivy a rozdělují zisk svým akcionářům v podobě dividend. Neziskové společnosti jsou založeny pro charitativní, vzdělávací, náboženské nebo vědecké účely. I když dosáhnou zisku, může být zakázána jeho distribuce akcionářům, členům orgánů nebo managementu.

⁶ Srov. Emerson, R. W. : Business Law. Barrons, New York 2004, k. 16, s. 330; k. 18, s. 372.

- D) „Corporations“ s veřejným („*Public*“) nebo se soukromým („*Privately held*“) držením akcií. Veřejné společnosti mají velké množství akcionářů a akcie jsou obchodovány na veřejných trzích. Jsou otevřeny každému zájemci o akcie s dostatkem finančních prostředků. Akcionáři soukromých společností jsou většinou rodinní příslušníci.
- E) Profesionální „Corporations“ jsou zakládány právníky, účetními, lékaři, zubaři a podobně. Mají zkratky P.C. („*Professional Corporation*“), P.A. („*Professional Association*“), S.C. („*Service Corporation*“). Akcionáři jsou často označováni jako členové („*Members*“). Vesměs se členy mohou stát jen licencovaní příslušníci vybraných profesí.

3. KAPITOLA II. POJEM AKCIE Z POHLEDU PRÁVNÍ TEORIE

3.1. DEFINICE AKCIE

Pojem „akcie“ pochází z latinského „*actio*“, tedy jednání.

Akcie je cenný papír, se kterým jsou spojena práva a povinnosti akcionáře, zejména právo podílet se na řízení společnosti, na zisku a na likvidačním zůstatku, ale i další práva. Tato práva, ke kterým legitimuje akcie jejího vlastníka, jsou vymezena zákonem a upravena stanovami. Některá práva lze oddělit od akcie.

Suma jmenovitých hodnot akcií vytváří základní kapitál akciové společnosti. Akcie je část základního kapitálu akciové společnosti určená stanovami. Souhrn jmenovitých hodnot akcií držených jedním akcionářem vypovídá o výši jeho vkladu do akciové společnosti, a tedy i podílu na řízení společnosti, i když s rozdílnými typy akcií mohou být samozřejmě spojena různá hlasovací práva.

Rakouský obchodní zákoník z roku 1862 definuje akcii v §207 následujícím způsobem: „Společenský kapitál jest rozvržen na akcie nebo též na akciové podíly. Akcie neb akciové podíly jsou nedílny. Mohou zníti na majitele neb na jméno.“ Dále v §216 se uvádí k právům akcionáře: „Každý akcionář má poměrný podíl na jmění společnosti. Akcionář nemůže vplacený peněz požadovati zpět a má, pokud společnost trvá, nárok toliko na čistý zisk, pokud jest tento podle společenské smlouvy určen k rozdělení mezi akcionáře.“

V současné platné právní úpravě, obchodním zákoníku č.513/1991 Sb., je v §155 vymezena akcie jako cenný papír, s nímž jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se podle tohoto zákona a stanov společnosti na jejím řízení, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti.

Obligatoriamente musí akcie obsahovat:

- firmu a sídlo společnosti,
- jmenovitou hodnotu,
- označení formy akcie, u akcie na jméno firmu, název nebo jméno akcionáře,
- výši základního kapitálu a počet akcií k datu emise akcie,
- datum emise.

Listinné akcie musí obsahovat i číselné označení a podpisy členů představenstva oprávněných jménem společnosti jednat k datu emise. Zaknihované akcie musí obsahovat číselné označení v případech, kdy to stanoví zákon. Je-li vydáno několik druhů akcií, musí akcie obsahovat označení druhu a listinné akcie musí obsahovat i označení práv s nimi spojených, alespoň odkazem na stanovy. **Nestaví-li zákon jinak, musí být s akciemi stejného druhu spojena stejná práva.**

3.2. AKCIE JAKO PODÍL AKCIONÁŘE V AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI. PRÁVA A POVINNOSTI AKCIONÁŘE.

Základní kapitál akciové společnosti je rozložen do příslušných převoditelných podílů, akcií.

Podíl akcionáře v akciové společnosti má dva základní charakteristické rysy, které odlišují akciovou společnost od jiných obchodních společností, a to:

1. *Podíl akcionáře na akciové společnosti je ztělesněn v cenném papíru*, tj. akcií nebo zápisem, jakmile byl tento cenný papír vydán.

2. Každý akcionář má *tolik účastí na akciové společnosti a v takovém rozsahu, kolik akcií této společnosti a o jaké jmenovité hodnotě drží*. Je to dáno tím, že účast na akciové společnosti je spojena s cenným papírem, nikoliv s určitou osobou.

Práva akcionáře vyplývající z držení akcií lze rozdělit do dvou skupin, a to:

1. **PRÁVA VESPOLNÁ**, která má akcionář jako společník a jež mu umožňují projevit ve společnosti svou vůli.

2. **PRÁVA MAJETKOVÁ**, která zahrnují právo účasti na majetku akciové společnosti nebo na jejím základním kapitálu.

Ad1.) Mezi **VESPOLNÁ** práva akcionáře lze zařadit:

1.1) Práva, která lze vykonávat *pouze na valné hromadě*, jde o práva:

- 1.1.1) Právo účastnit se valné hromady (§ 180 ObchZ).
- 1.1.2) Právo hlasovat na valné hromadě (§ 159 odst. 3 a § 160 ObchZ).
- 1.1.3) Právo požadovat vysvětlení (§ 180 ObchZ).
- 1.1.4) Právo podávat návrhy (§ 180 ObchZ).

1.2) Práva, které lze vykonávat *na valné hromadě i mimo valnou hromadu*, a to:

- 1.2.1) Právo na protest týkající se rozhodnutí valné hromady [§ 188 odst. 2 ObchZ].
- 1.2.2) Práva akcionářů, kteří mají akcie, jejichž jmenovitá hodnota přesahuje stanovené procento základního kapitálu společnosti (3% je-li základní kapitál společnosti nad 100 mil. Kč, 5% pod tuto částku), a to:

- 1.2.2.1) Právo požádat o svolání mimořádné valné hromady (§ 181 ObchZ).
- 1.2.2.2) Právo na zařazení určené záležitosti na pořad jednání valné hromady (§ 182 ObchZ).
- 1.2.2.3) Právo požádat dozorčí radu o přezkoumání působnosti představenstva (§ 182 ObchZ).

1.3) Práva, která se vykonávají *mimo valnou hromadu*, a to:

- 1.3.1) Právo na podání žaloby na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady (§ 183 a 131 ObchZ).
- 1.3.2) Právo na vydání kopie zápisu z valné hromady nebo jeho části (§ 189 odst. 2 ObchZ).
- 1.3.3) Právo na vydání výpisu ze seznamu akcionářů (§ 156 odst. 2 ObchZ).

Ad2.) Mezi **MAJETKOVÁ** práva zahrnujeme:

2.1) Práva na *podíl z majetku* akciové společnosti, kam patří:

- 2.1.1) Právo na podíl na zisku (tzv. dividendu) (§ 155 odst. 1, § 178 ObchZ).
- 2.1.2) Právo na podíl na likvidačním zůstatku při zániku společnosti (§ 155 odst. 1, § 179 odst. 3 ObchZ).
- 2.1.3) Právo na vykoupení akcie, pokud má akcionář vrátit akcii akciové společnosti (§ 179 odst. 2).

Dále se mezi majetková práva zahrnují:

2.2) Práva *umožňující zachování podílu* na základním jmění společnosti:

- 2.2.1) Právo na přednostní upisování akcií akciové společnosti – též tzv. odebírací právo⁷ (§ 204a).

⁷ Srov. Rieger, L.: Burzovní lexikon. 1. vydání, Victoria Publishing, Praha 1992, s. 13.

2.2.2) Právo podílet se na zvýšení základního kapitálu při zvyšování základního kapitálu z vlastních zdrojů akciové společnosti (§ 208 odst. 7).

Pokud jde o **POVINNOSTI** akcionářů, přímo obchodní zákoník upravuje pouze dvě povinnosti, a to:

3.1) Povinnost splatit emisní kurz akcie (§ 177, § 204 ObchZ).

3.2) Povinnost předložit akcie společnosti (§ 209 odst. 2, § 214 odst. 1 ObchZ).

Jednotlivá práva a povinnosti akcionářů jsou podrobněji rozebrány níže.

Práva a povinnosti akcionářů lze také rozdělovat na **základní** – tj. např. povinnost vkladová nebo právo na dividendu – a **doplňkové** – tzn. např. právo na vydání kopie zápisu z valné hromady či povinnost podrobit se usnesením valné hromady či povinnost učinit nabídku převzetí.

3.2.1. Práva a povinnosti akcionáře

A) PRÁVO AKCIONÁŘE NA DIVIDENDU

Jedním ze základních majetkových práv akcionáře je právo na podíl na zisku akciové společnosti, který valná hromada určila k rozdělení mezi akcionáře (tzv. dividendy).

Z obchodního zákoníku plyne, že každý akcionář má sice právo na dividendu, avšak právo na konkrétní dividendu je **podmíněno usnesením valné hromady o rozdělení zisku**. Z textu zákona lze dovodit, že právo na tuto konkrétní dividendu nevzniká již tím, že hospodaření společnosti skončí ziskem, ale až tím, že valná hromada rozhodne, že část zisku je určena k rozdělení mezi akcionáře. Valná hromada by v souladu s dikcí obchodního zákoníku měla rozhodnout tak, že určí, jaká část účetního zisku se má rozdělit mezi akcionáře, a ta se pak dělí mezi jednotlivé akcie v poměru jmenovitých hodnot akcií.

Podíl na zisku může být určen **jinak než podle poměru jmenovitých hodnot akcií jen ve prospěch vlastníků prioritních akcií**. Mezi akcionáře, kteří vlastní prioritní akcie, se opět prioritní dividendy rozděluje v poměru jmenovitých hodnot prioritních akcií. Pravidla rozdělování účetního zisku mezi akcionáře jsou upravena kogentními ustanoveními a výše uvedené podíly nemohou změnit ani stanovy akciové společnosti.

Z obchodního zákoníku lze dovodit, že k výplatě dividend může být použit jak účetní zisk běžného roku, tak nerozdělený zisk minulých let.

Z § 178 ObchZ lze dovodit, že je nepřipustné, aby o dividendě rozhodovalo představenstvo akciové společnosti. Nemůže-li představenstvo rozhodovat o dividendě

(může rozdělení zisku k výplatě dividend pouze navrhnout), tím méně může rozhodovat o výplatě tzv. *záloh na dividendu*, jež některé akciové společnosti v rozporu s § 178 obchodního zákoníku vyplácejí. Tzv. zálohu na dividendu by bylo možno považovat maximálně za půjčku akciové společnosti akcionářům, která by se splácela z dividendy, na níž vznikne akcionářům nárok. K tomu by ale byla nutná dohoda s každým jednotlivým akcionářem.

Usnesením valné hromady o tom, že část účetního zisku se určuje k výplatě dividend, vzniká akcionáři právo na dividendu. Akcionář se může domáhat výplaty dividendy až ode dne *splatnosti* dividendy. Dle § 178 odst. 7 ObchZ, nestanoví-li stanovy nebo rozhodnutí valné hromady něco jiného, je dividendu splatná do 3 měsíců ode dne, kdy bylo přijato usnesení valné hromady o rozdělení zisku.

Neurčí-li stanovy, usnesení valné hromady nebo dohoda s akcionářem jinak, je společnost povinna vyplatit dividendu na své náklady a nebezpečí na adrese akcionáře vedené v seznamu akcionářů ke dni splatnosti dividendy, pokud vydala akcie na jméno, nebo na adrese vedené v evidenci zaknihovaných cenných papírů v části určené pro emitenta k rozhodnému dni, pokud vydala zaknihované akcie na majitele. U listinných akcií na majitele určí *místo výplaty* stanovy nebo rozhodnutí valné hromady, pokud nebylo dohodnuto něco jiného. Nebylo-li místo výplaty určeno, vyplatí společnost dividendu akcionáři v místě sídla společnosti.

Akciová společnost je povinna vyplatit již zdaněnou dividendu. Podle § 179 odst. 1 ObchZ není akcionář povinen vrátit dividendu, kterou přijal v presumované dobré víře.

Otázkou je možnost vyplácení *nepeněžitých dividend*, což může být aktuální u malých společností s menším počtem akcionářů⁸. Právo na podíl na zisku je zpravidla hlavním důvodem účasti akcionářů na podnikání společnosti. Jedná se o jedno z nejdůležitějších práv akcionáře.

Dle § 159 ObchZ může akciová společnost vydat prioritní akcie, se kterými je spojeno právo na vyšší nebo na přednostní dividendu.

Dividendy lze členit podle různých kritérií. Nejčastěji podle:

1. druhu akcie, na který je vyplácena,
2. podoby, v jaké může být dividendu vyplácena,
3. intervalu vyplácení dividendy,
4. pravidelnosti vyplácení dividendy.

Pro problematiku nepeněžitých dividend je nejvýznamnější členění podle podoby, v jaké mohou být dividendy vypláceny. Obchodní zákoník v § 178 a násl.

⁸ Srov. Černá, J.: Nepeněžitě dividendy: ano či ne? Právní rozhledy č. 4/04 .

neobsahuje žádnou podrobnější úpravu podoby, v jaké má být dividenda vyplácena. Nepeněžitě dividendy tedy ani nezakazuje, ani výslovně nepřipouští.

Vyplácení může probíhat různými způsoby⁹:

- 1) v hotovosti jako tzv. hotovostní dividenda,
- 2) v podobě nehotovostního majetku jako tzv. majetková dividenda,
- 3) v podobě kmenové akcie tzv. akciová dividenda,
- 4) v podobě obligací jako tzv. obligační dividenda.

Nejčastější a nejobvyklejší způsob výplaty dividendy je hotovostní dividenda („cash dividend“).

Za nepeněžitou dividendu můžeme považovat tři zbývající způsoby výplaty. Majetkovou dividendu („property dividend“) lze pak považovat za nepeněžitou dividendu v užším slova smyslu.

U akciových společností může být vyplácena i tzv. akciová dividenda („stock dividend“), což je vyplácení podílu na zisku v podobě nových kmenových akcií společnosti. Obvykle to znamená, že na určitý počet již držených akcií obdrží akcionář akcie další. Výplatu je možné formálně uskutečnit čtyřmi způsoby:

- a) rozdělením nových akcií mezi akcionáře,
- b) vydáním tzv. prozatímních stvrzenek o vlastnictví určitého zlomku akcie (v okamžiku, kdy má akcionář dostatečný počet těchto stvrzenek, může je vyměnit za akcii),
- c) výměnou starých akcií za nové s vyšší nominální hodnotou,
- d) vyznačením vyšší nominální hodnoty na dosavadních akciích.

Dle českého obchodního zákoníku je možné vyplatit akciovou dividendu v případech uvedených pod písmeny a), c) a d), právní úprava této výplaty je obsažena v § 202 až 210 ObchZ. V USA se akciová dividenda vyplácí především pomocí způsobů a) a b).

Obligační dividenda („bond dividend“) je v praxi jevem spíše vzácným. Právní základ pro výplatu obligační dividendy je v § 160 ObchZ.

Akciová ani obligační dividenda nejsou dle současného obchodního zákoníku považovány za dividendu.

U majetkové dividendy nastává **problém ocenění** nepeněžitě dividendy. Společnost nesmí společníkům vyplatit více, než kolik činí zisk, určený valnou hromadou k vyplacení. Zjistit hodnotu majetkové dividendy však může být problém.

⁹ Srov. Marek, P.: Dividendová politika. Vydavatelství Nad zlato, Praha, 1993.

Dle § 59 odst. 3 ObchZ musí být každý nepeněžitý vklad do akciové společnosti povinně oceněn znalcem. Lze předpokládat, že pokud společnost vyplácí zisk nepeněžitou formou, měla by být i vyplácená dividenda oceněna znalcem.

Dle § 59 odst. 1 ObchZ je zakázán nepeněžitý vklad spočívající v provedení prací či poskytnutí služeb. Zřejmě by se bylo nutno přiklonit k tomu, že výplata dividendy v takovéto formě není možná.

Základní kapitál společnosti tvoří souhrn peněžitých a nepeněžitých vkladů všech společníků. § 178 odst. 2 ObchZ stanoví, že společnost není oprávněna rozdělit zisk nebo jiné vlastní zdroje mezi akcionáře, je-li pak vlastní kapitál společnosti nižší než základní kapitál společnosti, odst. 6 pak říká, že částka určená k vyplacení jako podíl na zisku nesmí být vyšší, než je hospodářský výsledek vykázaný v účetní závěrce. Garanční funkce základního kapitálu nesmí být oslabena.

Právní úprava v českém obchodním zákoníku však není jediná, která problematiku nepeněžitých dividend opomíjí. Podobná úprava je i v rakouském akciovém zákoně. Podle § 52 tohoto zákona (AktG) mají akcionáři nárok na podíl na zisku, který vyplývá z roční bilance, jestliže rozdělení zisku nebrání zákon nebo stanovy. Zákon však neříká nic o tom, zda musí být výplata podílu na zisku formou peněz nebo zda jsou přípustné i nepeněžitě dividendy a pokud jsou, tak za jakých podmínek.

V německé právní úpravě se může valná hromada usnést, že zisk bude rozdělován ve formě nepeněžitě dividendy, musí to však být předvídáno ve stanovách.

Pokud by se v tuzemské úpravě akciová společnost dostala do *prodlení s výplatou* splatné dividendy, je povinna na žádost akcionáře platit kromě dividendy i úrok z prodlení, ledaže by stanovy akciové společnosti úrok z prodlení vylučovaly. Pokud neurčí stanovy jinak, počítá se výše úroku z prodlení dle pravidel stanovených v občanském zákoníku.

Pokud jde o legitimaci k uplatnění práv ve vztahu k akciové společnosti, je třeba vyjít z § 156 ObchZ. Podle něho je podstatné, zda společnost vydala akcie na majitele nebo na jméno.

U akcie na majitele má práva s ní spojená ten, kdo akcii předloží. U akcií na jméno se považuje ve vztahu k akciové společnosti za akcionáře osoba, která je uvedena v seznamu akcionářů vedeném akciovou společností podle § 156 odst. 3 ObchZ. V případě, že zápis v seznamu akcionářů neodpovídá skutečnosti, je oprávněn vykonávat akcionářská práva vlastník akcie na jméno a nikoliv osoba formálně zapsaná v seznamu. Skutečný vlastník zde má možnost důkazu opakem. Musí nesprávnost zápisu společnosti prokázat.

U zaknihovaných akcií je dle § 178 rozhodným dnem pro uplatnění práva na dividendu den konání valné hromady, která rozhodla o výplatě dividendy.

Z toho, co bylo uvedeno, plyne závěr, že akciová společnost je povinna vyplatit dividendu těmto *oprávněným osobám*:

1. Pokud vydala listinné akcie na majitele, je oprávněnou osobou ten, kdo takové akcie předloží .

2. U zaknihovaných akcií je rozhodným dnem pro uplatnění práva na dividendu den konání valné hromady, která rozhodla o výplatě dividendy. Valná hromada též smí rozhodnout, že rozhodným dnem je jiný určený den, který však nesmí předcházet dni konání valné hromady, která rozhodla o výplatě dividendy a nesmí následovat po dni splatnosti dividendy. Oprávněnou osobou je osoba, která byla k rozhodnému dni zapsána v zákonné evidenci zaknihovaných cenných papírů.

3. Pokud vydala společnost akcie na jméno, je oprávněnou osoba, která je v den výplaty dividendy vedena v seznamu akcionářů vedeném akciovou společností, jinak osoba, která prokáže, že je vlastníkem akcie dle § 156 odst. 3 ObchZ.

4. Pokud společnost vydala kupony, je oprávněným ten, kdo je majitelem kuponu v okamžiku výplaty.

5. Jinak je oprávněnou osoba, které akcionář postoupil právo na výplatu dividendy písemnou smlouvou a tato osoba prokázala, že jí toto právo bylo postoupeno oprávněnou osobou dle § 156a odst. 3 ObchZ. Právo na výplatu dividendy je samostatně převoditelné ode dne, kdy valná hromada rozhodla o výplatě dividendy.

B) PRÁVO AKCIONÁŘE NA PODÍL NA LIKVIDAČNÍM ZŮSTATKU

Majetkovým právem akcionáře, vyplývajícím přímo ze zákona, je právo na podíl na likvidačním zůstatku akciové společnosti. Právo na podíl na likvidačním zůstatku je podmíněno tím, že dojde ke zrušení akciové společnosti s likvidací a tím, že likvidace skončí přebytkem (zůstatkem).

Z žádného ustanovení obchodního zákoníku nelze dovodit, že právo na podíl na likvidačním zůstatku je právem na peněžité plnění. Způsob rozdělení likvidačního zůstatku zákon neurčuje. Likvidační zůstatek se dělí mezi akcionáře *v poměru odpovídajícím jmenovité hodnotě jejich akcií, pokud stanovy neurčí něco jiného*. Ustanovení § 159 odst. 1, týkající se prioritních akcií, tím není dotčeno. Úprava rozdělování likvidačního zůstatku se řídí obchodním zákoníkem, jen pokud stanovy nemají odlišnou úpravu. Stanovy mohou modifikovat výši podílu na likvidačním zůstatku připadající na jednu akcii nebo akcionáře, nemohou však podíl na likvidačním zůstatku pro určité akcie nebo akcionáře vyloučit.

Z § 187 odst. 1 pís. i) ObchZ plyne, že návrh rozdělení likvidačního zůstatku musí schválit valná hromada. Lze tedy učinit závěr, že *právo na likvidační zůstatek se stává nepodmíněným až dnem, kdy valná hromada akciové společnosti schválí návrh likvidátora na rozdělení likvidačního zůstatku*. Právo na podíl na likvidačním zůstatku je dle § 220 odst. 1 ObchZ samostatně převoditelné ode dne, k němuž byl schválen návrh rozdělení likvidačního zůstatku.

Nárok na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku vzniká akcionáři vrácením listinných akcií. U zaknihovaných akcií ke dni, kdy na základě příkazu likvidátora byly zrušeny akcie společnosti v evidenci zaknihovaných cenných papírů

C) PRÁVA AKCIONÁŘŮ JAKO SPOLEČNÍKŮ PODÍLET SE NA ŘÍZENÍ SPOLEČNOSTI

a) Právo účastnit se valné hromady

Základním právem každého akcionáře je právo účastnit se valné hromady. Toto právo akcionáře je nezadatelné. Akcionář se může valné hromady zúčastnit i v zastoupení.

Zastupování akcionáře na valné hromadě není plnou mocí k uskutečnění právního úkonu za zmocnitele, ve smyslu ustanovení § 31 odst. 1 ObčZ, ale je *speciální plnou mocí*, opravňující zmocněnce k zastupování na valné hromadě konkrétní společnosti¹⁰. Možnost udělení takové plné moci upravuje ustanovení § 184 odst. 1 ObchZ, které také předepisuje její písemnou formu. Pro zastupování na valné hromadě proto nelze využít obecné (generální) plné moci udělené akcionářem zmocněnci. Z ustanovení § 31 odst. 3 ObčZ vyplývá, že jestliže zmocnitel udělí plnou moc několika zmocněncům společně, musí jednat všichni společně, není-li v samotné plné moci určeno něco jiného. Jestliže potom ve speciální plné moci, udělené pro účast na valné hromadě, zmocnitel výslovně zmocní dva zmocněnce ke společnému zastupování na valné hromadě, je třeba dovodit, že z takové plné moci vyplývá povinnost společného jednání. Protože však takové jednání na valné hromadě není možné, udělenou plnou moc nelze v tomto případě k zastupování na valné hromadě využít. Nastává zde totiž stejná situace, jako kdyby se na valnou hromadu dostavili dva spolumajitelé akcie a chtěli oba vykonávat práva spojená s akcií v jejich společném majetku.

Akcionáře zřejmě nemohou zastupovat členové představenstva, protože dle § 22 odst. 2 ObčZ nemůže zastupovat jiného ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. V určitých případech by zájmy akcionáře a členů představenstva v rozporu být mohly.

¹⁰ Srov. rozhodnutí NS ČR Jc 234/2002 29 Odo 215/2002. Soudní Judikatura 2002.

b) Právo hlasovat na valné hromadě

Uplatňovat svou vůli v akciové společnosti může akcionář hlavně prostřednictvím hlasovacího práva. Podle § 180 ObchZ je hlasovací právo akcionáře realizovatelné pouze na valné hromadě, takže není možné, aby akcionář hlasoval mimo valnou hromadu. Hlasovací právo může akcionář vykonávat buď sám, nebo pomocí zmocněnce na základě plné moci. Plná moc však musí zmocňovat k účasti na valné hromadě, nejen k výkonu hlasovacího práva, protože hlasovací právo nelze jinde uplatňovat.

Každý akcionář má sice právo účasti na valné hromadě, ale ne každý akcionář má i hlasovací právo. Sám obchodní zákoník přímo žádnému akcionáři hlasovací právo neodpírá, avšak umožňuje, aby stanovy akciové společnosti určily, že vlastníci prioritních akcií hlasovací právo nemají.

Pokud akcionář hlasovací právo má, pak se podle kogentního ustanovení § 180 ObchZ hlasovací právo řídí jmenovitou hodnotou jeho akcií. Tomu je třeba rozumět tak, že *na akcie o stejné jmenovité hodnotě musí připadat stejný počet hlasů*. S každou akcií je tedy spojen určitý počet hlasů, nejméně však jeden. Toto ustanovení obchodního zákoníku zabezpečuje, aby akcionář měl tolik hlasů, kolik odpovídá podílu jmenovitých hodnot jeho akcií na základním kapitálu akciové společnosti.

Tento základní princip však obchodní zákoník prolomil tím, že umožnil, aby stanovy omezily výkon hlasovacího práva tak, že určí nejvyšší možný počet hlasů, které může mít jeden akcionář (§ 180 odst. 2).

c) Právo požadovat vysvětlení na valné hromadě

Právo požadovat vysvětlení má akcionář podle § 180 ObchZ pouze na valné hromadě. Pokud akcionář požaduje vysvětlení nebo určité informace mimo valnou hromadu, nejde o výkon jeho akcionářského práva a společnost není povinna jeho žádosti vyhovět.

Akcionář *nemůže požadovat jakékoliv informace týkající se společnosti, ale jen takové, které jsou nutné pro posouzení předmětu jednání valné hromady*. Informace může být dle § 180 odst. 4 ObchZ zcela či zčásti odmítnuta, pokud by její poskytnutí mohlo přivodit společnosti újmu nebo jde o důvěrnou informaci nebo utajovanou skutečnost podle zvláštního právního předpisu anebo je taková informace předmětem obchodního tajemství. Zda jde o takovou informaci, o tom rozhoduje představenstvo. Odmítne-li představenstvo z těchto důvodů informaci sdělit, může být informace vyžadována, jen pokud bude s jejím poskytnutím souhlasit dozorčí rada. Jestliže s poskytnutím informace nesouhlasí ani dozorčí rada, má akcionář možnost se žalobou obrátit na soud.

Právo akcionáře požadovat vysvětlení na valné hromadě však není dostatečně dobře v zákoně upraveno, protože zákon neurčuje lhůtu, do které se akcionáři musí dostat

vysvětlení. Při formálním jazykovém výkladu § 180 ObchZ by bylo možno dovozovat, že akcionář je sice oprávněn vysvětlení vyžadovat, ale že je nemusí dostat. Pokud však připustíme, že každému právu akcionáře musí odpovídat i povinnost společnosti, pak i právu akcionáře požadovat vysvětlení musí korespondovat povinnost společnosti vysvětlení podat.

d) Právo uplatňovat návrhy a protinávrhy

Akcionář má právo uplatňovat návrhy a protinávrhy na valné hromadě.

Do účinnosti novely obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb. byl akcionář oprávněn předložit na valné hromadě jakýkoliv návrh, avšak tento návrh bylo možné projednat pouze tehdy, pokud se týkal záležitostí, které byly zařazeny na pořad jednání valné hromady a pokud zařazeny nebyly, byl takový návrh považován za změnu pořadu jednání valné hromady, což je přípustné pouze tehdy, pokud jsou přítomni všichni akcionáři a všichni s projednáním tohoto návrhu souhlasí.

Dle současné právní úpravy, jestliže akcionář zamýšlí uplatnit na valné hromadě protinávrhy k návrhům uvedeným v pozvánce na valnou hromadu nebo oznámení o jejím konání, nebo v případě, že o rozhodnutí valné hromady musí být pořízen notářský zápis, je povinen doručit písemné znění svého návrhu nebo protinávrhu společnosti nejméně 5 pracovních dnů přede dnem konání valné hromady. To neplatí, jde-li o návrhy na volbu konkrétních osob do orgánů společnosti. Představenstvo je povinno uveřejnit jeho protinávrh se svým stanoviskem, pokud je to možné, nejméně 3 dny před oznámeným datem konání valné hromady.

e) Právo na protest proti rozhodnutí valné hromady

Právo akcionáře na protest proti rozhodnutí valné hromady lze dovodit z § 188 odst. 2 písm. f) ObchZ. Toto právo má však vedle akcionáře i každý člen představenstva a dozorčí rady společnosti.

Z obchodního zákoníku lze vyvodit, že právo na protest akcionáře se týká jen rozhodnutí valné hromady, nikoliv i jiných orgánů společnosti. Z jakých důvodů může akcionář protestovat proti rozhodnutí valné hromady, obchodní zákoník neřeší. Může jít proto jak o protest z důvodů, z nichž je možno podat žalobu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, tak z důvodů subjektivní nespokojenosti s rozhodnutím valné hromady, když akcionář byl ostatními přehlasován.

Zákon stanoví pouze jediný důsledek podání protestu, a to ten, že obsah protestu akcionáře musí být obsažen v zápisu z valné hromady, pokud o to protestující požádá.

f) Právo podat žalobu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady

Každý akcionář má nejen právo protestovat proti rozhodnutí valné hromady, ale může i požádat soud, aby vyslovil neplatnost usnesení valné hromady. Stejně právo má i každý člen představenstva nebo dozorčí rady.

Podle § 131 ObchZ ve vazbě na § 183 ObchZ může podat žalobu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady akcionář, tedy osoba, která v okamžiku podání žaloby je akcionářem společnosti. Možnost podat žalobu na vyslovení neplatnosti valné hromady je vázána na zákonem přesně stanovené důvody, a to, že usnesení valné hromady je v rozporu:

- a) právními předpisy,
- b) se stanovami akciové společnosti.

Žalobu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady lze podat pouze ve lhůtě tří měsíců.

g) Právo na vydání kopie zápisu z valné hromady nebo její části

Podle § 189 ObchZ má každý akcionář právo, aby mu na jeho žádost vydalo představenstvo akciové společnosti kopii zápisu z valné hromady nebo její části. Právo na vydání kopie má akcionář pouze na žádost. Zákon výslovně neřeší, na čí náklady se kopie pořizuje, způsob vydání kopie zápisu ani lhůtu, v níž musí být kopie vydána.

h) Právo na výpis ze seznamu akcionářů

Společnost je povinna nejpozději do sedmi dnů od doručení žádosti vydat *každému* svému akcionáři, tedy jak vlastníku akcie na jméno, tak akcie na majitele, na jeho písemnou žádost, opis seznamu nebo požadované části seznamu všech akcionářů, kteří jsou *vlastníky akcií na jméno*.

i) Právo žádat o svolání mimořádné valné hromady

Právo žádat o svolání mimořádné valné hromady s tím důsledkem, že představenstvo je povinno valnou hromadu svolat, *nemá každý akcionář*, ale jen ti akcionáři, kteří vlastní akcie, jejichž jmenovitá hodnota přesahuje alespoň 3 % resp. 5 % základního kapitálu společnosti. Právo na svolání mimořádné valné hromady má oprávněný akcionář jen vůči představenstvu společnosti, nikoliv vůči dozorčí radě, která je jinak také oprávněna valnou hromadu svolávat.

Není důležité, zda oprávněný akcionář je vlastníkem akcií kmenových, prioritních, akcií na jméno nebo majitele, rozhodující je pouze podíl jmenovité hodnoty akcií na základním kapitálu společnosti. Pokud by představenstvo valnou hromadu nesvolalo tak,

aby se konala do třiceti dnů od doručení žádosti, může se oprávněný akcionář obrátit na soud, který je povinen svolat mimořádnou valnou hromadu místo představenstva.

j) Právo žádat o zařazení určité záležitosti na pořad jednání valné hromady

Oprávněný akcionář může dle § 182 odst. 1 pís. a) ObchZ požádat, aby představenstvo zařadilo jím navrženou záležitost na pořad jednání valné hromady. Obchodní zákoník však neřeší, co se rozumí zařazením záležitosti na pořad jednání valné hromady. Pokud však žádost došla po zaslání pozvánky na valnou hromadu nebo po uveřejnění oznámení o jejím konání, uveřejní představenstvo doplnění pořadu jednání valné hromady ve lhůtě do 10 dnů před konáním valné hromady způsobem určeným zákonem a stanovami pro svolání valné hromady. Jestliže to již není možné, lze záležitost na pořad jednání této valné hromady zařadit jen za účasti a se souhlasem všech akcionářů.

k) Právo žádat o přezkoumání působnosti představenstva

Oprávněný akcionář je oprávněn požádat dozorčí radu, aby přezkoumala působnost představenstva v jím určených záležitostech a dozorčí rada je povinna této žádosti

l) Právo na vykoupení akcií

vyhovět a působnost představenstva v požadovaných záležitostech přezkoumat.

Právo na vykoupení akcií má vlastník akcie při snižování základního kapitálu vzetím akcií z oběhu.

Podle § 213 odst. 3 ObchZ provede společnost snížení základního kapitálu mimo jiné snížením jmenovité hodnoty akcií nebo tím, že vezme z oběhu určitý počet akcií.

Podle § 213 odst. 4 ObchZ je akcie vzata z oběhu tím, že se akcie vylosují nebo jsou vzaty z oběhu na základě veřejného návrhu akcionářům.

Dle § 213b odst. 5 ObchZ je společnost za vylosované akcie povinna zaplatit úplatu alespoň ve výši určené dle pravidel obsažených v § 186a odst. 4, tj. za cenu přiměřenou hodnotě akcií. Přiměřenost musí být doložena posudkem znalce. Dle § 213b odst. 3 pís. b) nesmí lhůta, v níž bude společnost vylosované akcie proplácet, předcházet dni zápisu snížení základního kapitálu do obchodního rejstříku, pokud nebude s akcionářem dohodnuto něco jiného.

Dle § 213c odst. 4 ObchZ musí být u vzetí akcií z oběhu na základě návrhu akcionářům kupní cena splatná nejpozději do tří měsíců od zápisu výše základního kapitálu do obchodního rejstříku, ne však před tímto zápisem.

m) Přednostní právo na upisování akcií

Přednostní právo na upisování akcií je *základním právem každého akcionáře*, které umožňuje zachování jeho podílu na základním kapitálu společnosti. Podle § 204a odst. 1 ObchZ mají dosavadní akcionáři přednostní právo na upisování akcií, a to

v rozsahu jejich podílu na základním kapitálu společnosti, upisují-li se akcie peněžítými vklady. Dříve bylo toto právo nazýváno „předkupním právem“.

Přednostní právo spojené s akciemi je *samostatně převoditelné* ode dne, kdy bylo do obchodního rejstříku zapsáno usnesení valné hromady o zvýšení základního kapitálu upsáním nových akcií, ledaže byla stanovena rozvazovací podmínka, již je právní moc rozhodnutí o zamítnutí návrhu na zápis zvýšení do obchodního rejstříku. Tehdy by bylo přednostní právo samostatně převoditelné od rozhodnutí valné hromady o zvýšení základního kapitálu. Jestliže nepřipadá na jednu dosavadní akcii jedna nová akcie, je přednostní právo na upisování akcií vždy volně převoditelné, a to i když je jinak převoditelnost akcií omezena.

U zaknihovaných akcií je rozhodným dnem pro uplatnění přednostního práva den, kdy mohlo být toto právo vykonáno poprvé.

Přednostní právo nelze ve stanovách omezit nebo vyloučit. Mohlo by se tak stát pouze v usnesení valné hromady o zvýšení základního kapitálu v důležitém zájmu společnosti ve stejném rozsahu pro všechny akcionáře. Vyloučení nebo omezení přednostního práva akcionářů je vyloučeno u kombinovaného zvýšení základního kapitálu dle § 209a.

Akcionář se může vzdát přednostního práva na upisování akcií i před rozhodnutím o zvýšení základního kapitálu.

f) Právo podílet se na zvýšení základního kapitálu

Zákon umožňuje zvýšit základní kapitál z vlastních zdrojů buď zvýšením jmenovité hodnoty dosavadních akcií, nebo vydáním nových akcií a jejich bezplatným rozdělením mezi dosavadní akcionáře. Na zvýšení základního kapitálu se podílejí akcionáři v poměru jmenovitých hodnot jejich akcií.

Důležité je stanovení časového okamžiku, podle kterého se určí osoby konkrétních akcionářů, kteří se na zvýšení základního jmění podílejí. Pokud se zvyšuje jmenovitá hodnota akcií, není zde zásadní problém, protože se zvyšuje jmenovitá hodnota všech druhů a forem akcií, které společnost vydala. Zákon nepřipouští, aby se zvýšila jmenovitá hodnota jen některých akcií. Na závažnosti nabývá v případě, že na zvýšené základní jmění mají být vydány nové akcie společnosti. Zde je časové určení důležité pro vymezení okruhu osob, kterým mají být nové akcie vydány. Platí, že právo na bezplatné rozdělení nových akcií společnosti mají osoby, které byly akcionáři společnosti ke dni zápisu zvýšení základního jmění do obchodního rejstříku. Ustanovení o bezplatném rozdělení akcií mezi akcionáře je kogentní a nemůže být změněno ani stanovami společnosti, ani usnesením valné hromady.

Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník žádný druh akcií ze zvýšení základního jmění nevyloučil, je nezbytné, aby na zvýšení základního jmění byly vydány všechny druhy akcií, které společnost dosud vydala, a to v poměru, v jakém byly dosud tyto druhy akcií dříve emitovány.

Jestliže při zvýšení základního kapitálu upsáním nových akcií, jejichž převoditelnost není omezena, upisovatel zcela splatí emisní kurz, může mu společnost dle § 204b před zápisem zvýšení do obchodního rejstříku vydat *poukázky na akcie*. Jedná se o cenný papír na doručitele, se kterým jsou spojena všechna práva upisovatele, rozhodla-li o tom valná hromada. Pokud o tom rozhodne valná hromada, mohou být listinné poukázky na akcie vydány i k upisovaným akciím v zaknihované podobě.

Praktickým problémem může být i stanovení počtu nově vydávaných akcií a jejich jmenovité hodnoty, protože musí být splněny tyto podmínky:

a) součet jmenovitých hodnot nově vydávaných akcií se musí rovnat hodnotě zvýšení základního jmění,

b) akcie musí být rozděleny přesně v poměru jmenovitých hodnot akcií držených dosavadními akcionáři. Právo na novou akcii má však i ten, kdo má pouze jednu akcii společnosti. Z toho plyne, že na jednu "starou" akcii musí připadat minimálně jedna akcie nová.

D) **POVINNOSTI AKCIONÁŘŮ**

a) **Povinnost splatit emisní kurs**

Základní povinností akcionáře je podle § 177 ObchZ povinnost splatit jmenovitou hodnotu jím upsaných akcií, a to ve lhůtě uvedené ve stanovách, která nesmí být delší než jeden rok, s výjimkou zaměstnaneckých akcií. Vkladová povinnost vzniká buď subskripčním prohlášením v zakladatelské smlouvě, dále zápisem do listiny upisovatelů nebo úpisem akcií při zvyšování základního kapitálu. Uhrazovací povinnost existuje již před vznikem akciové společnosti. Pokud je emisní kurs akcie vyšší než jmenovitá hodnota akcie, je akcionář povinen ve výše uvedené lhůtě splatit nejen jmenovitou hodnotu akcií, ale i emisní ážio.

Základní kapitál společnosti založené veřejnou nabídkou akcií (při sukcesivním založení) musí činit alespoň 20 mil. Kč. Při založení bez veřejné nabídky akcií (simultánním založení) alespoň 2 mil. Kč. K upsání akcie pak dochází zápisem do listiny upisovatelů. Aby bylo upsání účinné, musí upisovatel splatit případné emisní ážio a alespoň 10 % jmenovité hodnoty akcií do doby určené ve veřejné nabídce akcií. Na základě veřejné nabídky akcií nelze dle § 165 odst. 2 upisovat akcie nepeněžitými vklady. Ustavující valná hromada se dle § 170 odst. 1 může konat, jen když byly účinně upsány akcie v hodnotě navrhovaného kapitálu a bylo splaceno alespoň 30 % jmenovité hodnoty akcií a případné emisní ážio.

Po vzniku akciové společnosti jsou upisovatelům, kteří zcela nesplnili uhrazovací povinnost, vydány *zatímní listy*. Zátmní list nahrazuje všechny akcie jednoho druhu upsané jedním akcionářem a dosud plně nesplacené. Tyto listinné cenné papíry na jméno jsou převoditelné indosamentem, uhrazovací povinnost by pak přešla na nabyvatele,

ovšem převodce by stále ručil za splnění. Po splacení emisního kursu vymění akciová společnost zatímní list za akcie.

Je-li akcionář v prodlení se splacením jmenovité hodnoty akcie nebo určité splátky dle § 177 odst. 1, úrok z prodlení je 20 %, pokud stanovy neurčí jinou výši úroku. Akciová společnost se může dále rozhodnout, zda bude vymáhat splacení emisního kursu akcie soudní cestou, nebo zda dojde k tzv. kadučnímu řízení, nebo přikročí ke snížení základního jmění metodou liberace.

Podstatou *kadučního řízení* je zbavení akcionáře jeho zatímního listu a povinnosti splatit emisní kurs jím upsaných akcií nebo jeho zbytek. Kaduční řízení se zahajuje tím, že představenstvo vyzve akcionáře, aby uhradil splatnou část jmenovité hodnoty akcií v dodatečné lhůtě, kterou mohou určit stanovy, a pokud ji stanovy neurčují, pak ve lhůtě 60 dnů. Pokud akcionář v této lhůtě neuhradí splatnou část jmenovité hodnoty akcií, může představenstvo požadovat vrácení zatímního listu, nebo prohlásit zatímní list za neplatný.

Zákon neřeší, jaký důsledek má vrácení zatímního listu nebo jeho prohlášení za neplatný v rámci kadučního řízení, na povinnost splatit jmenovitou hodnotu. Pokud se nepodaří představenstvu získat nového upisovatele, svolá mimořádnou valnou hromadu a navrhne jí snížení základního kapitálu. Při rozhodování o snížení základního kapitálu by bylo možné:

1. snížit základní kapitál jen o nesplacenou část jmenovité hodnoty akcií dotyčného akcionáře, nebo
2. snížit základní kapitál o celou jmenovitou hodnotu nesplacených akcií.

Pokud by se snižoval základní kapitál jen o nesplacenou část jmenovité hodnoty akcií, musela by společnost snížit i jmenovitou hodnotu akcií, jež jsou nahrazeny zatímními listy. Pokud by se snižoval základní kapitál o celou jmenovitou hodnotu upsaných akcií dotyčného akcionáře, bylo by nutno stáhnout jeho zatímní list z oběhu.

b) Povinnost předložit akcie nebo zatímní listy

Platný zákon ukládá akcionáři povinnost předložit *zatímní list* představenstvu společnosti:

- a) za účelem jeho výměny za akcie společnosti po splacení emisního kursu upsaných akcií (§ 176 odst. 5 ObchZ),
- b) za účelem jejich stažení z oběhu při:
 - ba) kadučním řízením (§ 177 odst. 3 a 4 ObchZ),
 - bb) snížení základního kapitálu vzetím zatímních listů z oběhu (§ 214 ObchZ).

Akcionář je povinen předložit *akcie*:

- a) k vyznačení změny jmenovité hodnoty akcie:
 - aa) při zvyšování základního kapitálu (§ 209 odst. 2 ObchZ),

- ab) při snižování základního kapitálu (§ 214 odst. 1 ObchZ),
- b) za účelem jejich výměny:
 - ba) při zvyšování základního kapitálu výměnou akcií o nižší jmenovité hodnotě za akcie o vyšší jmenovité hodnotě (§ 209 odst. 2 ObchZ),
 - bb) při snižování základního kapitálu výměnou akcií o vyšší jmenovité hodnotě za akcie o nižší jmenovité hodnotě (§ 214 odst. 1 ObchZ),
 - bc) při změně listinné podoby akcie na podobu zaknihovanou (§ 112 a násl. ZoPKT).
 - bd) při změně stanov, jíž se mění jmenovitá hodnota akcií (tzv. splitování akcií), aniž by se změnila výše základního kapitálu,
- c) za účelem jejich vzetí z oběhu při snižování základního kapitálu (§ 214 odst. 1 ObchZ).

Zákon neobsahuje žádné ustanovení o tom, jaké důsledky má nepředložení akcií nebo zatímních listů za účelem jejich výměny nebo vyznačení změny jmenovité hodnoty. Tyto cenné papíry nemůže představenstvo prohlásit za neplatné. Zákon ani jednotně neřeší pravidla pro vyzvání akcionářů k předložení akcií nebo zatímních listů. Zákon neurčuje, jak konkrétně má akciová společnost postupovat při losování akcií nebo při výzvě akcionářům, aby předložili akcie. To je věcí stanov a zejména rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu.

3.3. ZÁKLADNÍ KAPITÁL AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI A JEHO ROZDĚLENÍ NA AKCIE

Základní kapitál akciové společnosti se vytváří prostřednictvím vkladů akcionářů, což je zvláštní zcizovací úkon, jímž zakladatel i přistupující společníci převádí na společnost určitý majetkový statek.

Předmětem vkladu může být hmotný i nehmotný statek, který je způsobilý být předmětem občanskoprávních vztahů, je převoditelný a ocenitelný v penězích. Vklad může být peněžitý, či nepeněžitý.

Nepeněžitým vkladem může být jen majetek zjiitelné hospodářské hodnoty, hospodářsky využitelný ve vztahu k předmětu podnikání. Nemůže se jednat o závazek k provedení prací a služeb. Dle § 59 odst. 3 ObchZ se hodnota nepeněžitého vkladu stanoví podle posudku znalce, jmenovaného za tím účelem soudem. Nepeněžitým vkladem nemůže být pohledávka vůči společnosti. Nepeněžitý vklad musí být splacen před zápisem výše základního kapitálu do obchodního rejstříku. Ustavující valná hromada dle § 171 odst. 3 ObchZ schvává v souladu s posudkem znalce předmět nepeněžitých vkladů a počet, jmenovitou hodnotu, podobu, formu a druh akcií, které mají být jako protiplnění na ten který vklad vydány.

Vklady ve prospěch akciové společnosti se musí upsat (povinnost upisovací) a uhradit (povinnost uhrazovací). Před vznikem akciové společnosti přebírá vklady jejich správce, což může být některý ze zakladatelů.

Základní kapitál akciové společnosti je peněžním vyjádřením souhrnu peněžních a nepeněžních vkladů všech akcionářů do společnosti. Jedná se o numerický údaj uvedený ve stanovách. Jde o úhrnnou částku nominále všech akcií (případně zatímních listů). *Může být měněn jen se změnou stanov.* Ke změně základního kapitálu v průběhu existence akciové společnosti může dojít v důsledku zvýšení či snížení základního kapitálu. Funkcí základního kapitálu je ochrana věřitelů, jedná se též o měřítko ziskovosti či ztrátovosti podnikání společnosti a určuje podíl akcionáře na řízení a zisku akciové společnosti. Základní kapitál je součástí vlastního kapitálu společnosti. Vlastní kapitál je tvořen základním kapitálem a zejména nerozděleným ziskem či neuhrazenou ztrátou společnosti.

Co se týče *změn vnitřního členění základního kapitálu*, novela obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb. uzákonila v § 186b možnost spojovat více akcií do akcie jediné. Jedná se jen o změnu vnitřního členění základního kapitálu, jeho výše však zůstává stejná. Spojená akcie nahrazuje dvě či více akcií a její jmenovitá hodnota je rovna součtu jmenovitých hodnot spojených akcií.

Základní kapitál akciové společnosti je rozdělen na určitý počet akcií dané jmenovité hodnoty. *Z pohledu vlastního životního cyklu akciové společnosti, změn jejího základního kapitálu a změn podob, druhů a forem akcií jsou významné tyto události:*

- i. Založení a vznik akciové společnosti.
- ii. Zvýšení základního kapitálu.
- iii. Snížení základního kapitálu.
- iv. Fúze společnosti.
- v. Rozdělení společnosti.
- vi. Zrušení a zánik akciové společnosti.

i. Založení a vznik akciové společnosti

Akciová společnost může být založena dvěma nebo více zakladateli či jedinou právnickou osobou. Dvě a více osob uzavírají zakladatelskou smlouvu, jediný zakladatel sepisuje zakladatelskou listinu. Obsah zakladatelské smlouvy je upraven obchodním zákoníkem v § 163. Minimální kapitál pro založení akciové společnosti bez veřejné nabídky akcií je 2 mil. Kč, veřejnou nabídkou 20 mil. Kč. *Zakladatelská smlouva nebo zakladatelská listina musí obsahovat* navrhovaný základní kapitál, počet akcií a jejich jmenovitou hodnotu, jejich podobu, určení, zda budou znít na jméno nebo na majitele, popřípadě musí i stanovit, kolik akcií bude znít na jméno a kolik na majitele, dále kolik akcií který zakladatel upisuje, za jaký emisní kurz, způsob a lhůtu pro splacení emisního kurzu a určení, jakým vkladem bude emisní kurz splacen. Pokud bude vydáno několik druhů akcií, pak je nutno stanovit jejich označení a definovat práva s nimi spojená, případně připojit údaj o omezení převoditelnosti akcií na jméno. Tedy v této fázi zakladatelé určují základní obrysy a charakteristiky vznikající akciové společnosti. Tato rozhodnutí budou mít zásadní dopad na budoucí fungování společnosti.

Při tvorbě základního kapitálu prostřednictvím veřejné nabídky akcií jsou počet, určení jmenovitých hodnoty akcií, formy, podoby, druhy upisovaných akcií, emisní kurzy a lhůty pro splacení uvedeny v listině upisovatelů. Při splacení vkladu nebo jeho části před zápisem společnosti do obchodního rejstříku vydá správce vkladu upisovateli písemné potvrzení, ve kterém uvede druh, formu, podobu, počet a jmenovitou hodnotu upsaných akcií, dále celkovou hodnotu emisního kurzu upsaných akcií a rozsah jeho splacení.

Po úspěšném úpisu akcií, za podmínek stanovených v § 170 ObchZ, se koná ustavující valná hromada, která mimo jiné schvaluje *stanovy* společnosti. Zákon stanoví obligatorně v § 173 ObchZ, že stanovy akciové společnosti musí obsahovat určení výše základního kapitálu a způsob splacení emisního kurzu akcií, dále počet a jmenovitou hodnotu akcií, podobu akcií, jakož i určení, zda akcie znějí na jméno nebo na majitele, nebo kolik akcií zní na jméno a kolik na majitele, počet hlasů spojených s jednou akcií a způsob hlasování na valné hromadě; vydala-li akciová společnost akcie v různé jmenovité hodnotě, pak je třeba stanovit počty hlasů, vztahující se k té které výši hodnoty akcií. Dle §174 ObchZ mohou stanovy mandatorně upravit vydávání různých druhů akcií (pokud zákon vydání takového druhu dovoluje), jejich označení, počet a práva s nimi spojená. Připomeňme zde ustanovení § 171 odst. 4 ObchZ, které stanoví, že od zakladatelské smlouvy nebo zakladatelské listiny se může ustavující valná hromada odchýlit jen se souhlasem všech přítomných upisovatelů, s výjimkou zvýšení základního kapitálu.

ii. Zvýšení základního kapitálu

Zvýšení základního kapitálu lze provést upsáním nových akcií, podmíněným zvýšením základního kapitálu v souvislosti s vydáním vyměnitelných nebo prioritních dluhopisů, z vlastních zdrojů společnosti nebo kombinací obou předchozích způsobů. O zvýšení základního kapitálu rozhoduje podle §202 ObchZ valná hromada, s výjimkou zvýšení základního kapitálu rozhodnutím představenstva podle § 210 ObchZ. Valná hromada schvaluje navrhované druhy, podoby, formy a počet akcií, pokud budou vydávány nové akcie společnosti, a také práva s nimi spojená a důsledky, které bude mít jejich vydání na práva spojená s akciemi dříve vydanými. Pokud budou vydávány poukázky na akcie, pak valná hromada rozhoduje, ke kterým upisovaným akciím budou vydány. Toto ustanovení se týká výslovně zvýšení základního kapitálu úpisem nových akcií dle §203 ObchZ.

K podmíněnému zvýšení základního kapitálu dochází na základě současného rozhodnutí valné hromady o vydání vyměnitelných a prioritních dluhopisů a rozhodnutí o zvýšení základního kapitálu v rozsahu, v jakém mohou být uplatněna práva z těchto vyměnitelných a prioritních dluhopisů. Toto usnesení valné hromady musí podle zákona (§207) obsahovat i rozsah podmíněného zvýšení základního kapitálu, druhy, formy, počet a jmenovitou hodnotu akcií, které mohou být při zvýšení základního kapitálu vydány.

Pokud valná hromada rozhodne o zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů společnosti (ze zdroje vykázaného v účetní závěrce a ověřeného auditorem bez výhrad), součástí tohoto rozhodnutí podle zákona musí být i rozhodnutí, zda se zvýší jmenovitá

hodnota akcií, o kolik se zvýší nebo zda budou vydány nové akcie, s uvedením počtu a jmenovité hodnoty nových akcií společnosti. Toto zvýšení základního kapitálu lze provést dvěma způsoby. Buďto vydáním nových akcií nebo zvýšením jmenovité hodnoty dosavadních akcií. U listinných akcií se zvýšení provede buď jejich výměnou nebo vyznačením vyšší jmenovité hodnoty na dosavadních akciích s podpisy oprávněných členů představenstva. Zvýšení jmenovitých hodnot zaknihovaných akcií se provede změnou zápisu o výši jmenovité hodnoty v zákonem stanovené evidenci zaknihovaných akcií.

iii. Snížení základního kapitálu

Akciová společnost snižuje základní kapitál z důvodu úhrady ztráty nebo na základě rozhodnutí akcionářů, a to usnesením valné hromady. Je-li společnost povinna snížit základní kapitál, použije ke snížení vlastní akcie nebo zatímní listy, má-li je ve svém majetku. Jinak použije ke snížení základního kapitálu především vlastní akcie nebo zatímní listy. Jiným postupem lze snižovat základní kapitál, jen jestliže tento postup nestačí ke snížení základního kapitálu v rozsahu určeném valnou hromadou nebo pokud by tento způsob nesplnil účel snížení základního kapitálu. V tomto případě se provede snížení základního kapitálu snížením jmenovité hodnoty akcií, popřípadě nesplacených akcií, za něž společnost vydala zatímní listy nebo se upustí od vydání nesplacených akcií, za něž společnost vydala zatímní listy nebo se provede snížení základního kapitálu tím, že se vezmou akcie z oběhu na základě losování nebo na základě návrhu akcionářům.

Pokud se snižuje základní kapitál pouze s využitím vlastních akcií či zatímních listů v majetku společnosti, nepoužije se ustanovení o odděleném hlasování podle druhů akcií.

Snížení jmenovité hodnoty listinných akcií nebo zatímních listů se provede výměnou akcií nebo vyznačením nižší jmenovité hodnoty na dosavadních akciích či zatímních listech. Snížení základního kapitálu u zaknihovaných akcií se provede změnou zápisu o výši jmenovité hodnoty akcií v evidenci cenných papírů.

iv. Fúze společnosti

Sloučení či splynutí akciových společností se realizuje obligatorně na základě smlouvy o fúzi, schvalované valnými hromadami všech zúčastněných společností. Jejimi smluvními stranami jsou všechny zúčastněné společnosti. Podle §220a ObchZ musí smlouva o fúzi zejména obsahovat výměnný poměr akcií s uvedením podoby, druhu, formy, převoditelnosti, jmenovité hodnoty a případně údaje o kótaci akcií určených k výměně za akcie zanikající společnosti. Dále povinně obsahuje údaje o vlivu sloučení na akcie dosavadních akcionářů nástupnické společnosti, zejména údaj o tom, že jejich akcie nepodléhají výměně nebo údaj o tom, že se štěpí, že se zvyšuje či snižuje jejich jmenovitá hodnota nebo se mění jejich podoba, druh nebo forma. Je třeba také určit práva, která poskytne nástupnická společnost vlastníkům jednotlivých druhů akcií,

opčních listů, dluhopisů a jiných cenných papírů. Též se určí den, od něhož vzniká právo na dividendu z vyměněných akcií, a předpoklady jeho vzniku.

Z § 220a odst. 6 vyplývá, že v případě, že se budou akcie štěpit, změní se jejich podoba, druh nebo forma, použije se obdobně ustanovení obchodního zákoníku nebo zvláštního právního předpisu o štěpení akcií a změnách podob, druhů a forem akcií. Obdobně se použijí ustanovení obchodního zákoníku v případě zvýšení či snížení základního kapitálu u nástupnické společnosti.

v. Rozdělení společnosti

Rozdělení akciové společnosti se realizuje obdobně na základě projektu rozdělení, schválného valnou hromadou zanikající společnosti. Podle §220r ObchZ musí projekt rozdělení mimo jiné obsahovat výměnný poměr akcií zanikající společnosti za akcie nástupnické společnosti. Musí v něm být uvedeny údaje o jejich podobě, druzích, formách, převoditelnosti, jmenovitých hodnotách, a dále údaje o právech, která nástupnické společnosti poskytnou vlastníkům jednotlivých akcií, opčních listů, dluhopisů a jiných cenných papírů.

vii. Zrušení a likvidace společnosti

Zákon uvádí, že likvidační zůstatek se dělí mezi akcionáře podle jmenovitých hodnot jejich akcií. Právo na likvidační zůstatek vzniká po vypořádání všech závazků společnosti a je základním garantovaným právem akcionáře. Toto právo je samostatně převoditelné. Pokud likvidační zůstatek nestačí k úhradě jmenovité hodnoty akcií, dělí se na část připadající vlastníkům prioritních akcií a na část připadající vlastníkům ostatních akcií. Obě části likvidačního zůstatku se dělí v poměru odpovídající splacené jmenovité hodnotě akcií.

Shrnou-li výše uvedené skutečnosti, používá obchodní zákoník pojmů *podoba*, *druh* a *forma* akcie. Podle toho rozlišuje odpovídající rozdílná práva akcionářů a vymezuje závazné podmínky a postupy, za jakých okolností a jakým způsobem lze tyto podoby, druhy a formy akcií měnit v jednotlivých fázích existence akciové společnosti.

Nabízí se tedy otázka, jak právní teorie definuje podoby, druhy a formy akcií, jak je klasifikuje, jak s těmito pojmy operuje platná tuzemská zákonná úprava, ať už obchodní zákoník, zákon o cenných papírech nebo zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Také považuji za užitečné zamyslet se nad tím, jaké odchylky od tuzemské úpravy lze nalézt v zahraničním, zejména americkém právu. Těmito otázkami se zabývám v následující kapitole mé práce.

3.4. AKCIE JAKO CENNÝ PAPÍR. KLASIFIKACE AKCÍ.

3.4.1. Klasifikace cenných papírů s přihlédnutím k roli akcií v této klasifikaci

Cenné papíry jsou zvláštním druhem majetkové hodnoty. Za cenný papír se považuje listina nebo ji nahrazující záznam, pokud je za cenný papír prohláší zákon. Cenným papírem je zpravidla listina jako nosič subjektivního práva, ale může jít i o elektronický záznam.

Hodnota cenného papíru není dána hodnotou nosiče, ale hodnotou práva, které je s nosičem spojeno. Věcné právo k nosiči je legitimací k výkonu subjektivního práva, jež je s nosičem spojeno.

Cenný papír je podle § 5 odst.1 ZoCP *vydán* (a tedy se může stát majetkovou hodnotou) okamžikem, kdy splňuje všechny náležitosti stanovené pro něj zákonem a kdy se v souladu se zákonem stanoveným způsobem stane majetkem prvního nabyvatele. Cenný papír, obsahuje-li všechny náležitosti stanovené právním předpisem, je řádně vydán i přesto, že nebyly dodrženy náležitosti postupu při jeho vydání nebo se nestal zákonem stanoveným způsobem majetkem svého prvního nabyvatele, byl-li první či kterýkoliv další nabyvatel v presumované dobré víře, že nabývá řádně vydaný cenný papír. Česká právní úprava se nejvíce blíží *teorii domnělého práva*.

Způsob nabytí cenného papíru může stanovit zákon nebo dohoda mezi emitentem a prvním nabyvatelem cenného papíru, pokud to zákon nevylučuje. U zaknihovaných cenných papírů je zákonem stanoven jediný možný způsob vydání cenných papírů, a to je zápis do zákonné evidence na základě příkazu emitenta. Listinný cenný papír je vydán okamžikem jeho předání prvním nabyvateli nebo jiným okamžikem, dohodnutým mezi nabyvatelem a emitentem.

Naše právní teorie **klasifikuje** cenné papíry takto ¹¹:

1. PODLE CHARAKTERU PRÁVA SPOJENÉHO S NOSIČEM:

A) Cenné papíry věcněprávní. Jedná se o cenné papíry, v nichž je inkorporováno věcné právo, zejména vlastnické, popř. i zástavní právo ke zboží.

B) Obligační cenné papíry. Ztělesňují subjektivní závazkové právo (pohledávku). Závazky mohou být:

1. na peněžité plnění

¹¹ Srov. Dědič, J. a kol.: Právo cenných papírů a kapitálového trhu. Prospektum, Praha 2000, s. 29 až 79.

2. na zboží

3. na jiné plnění - např. nárok na výměnu za jiný cenný papír

C) *Podílnické cenné papíry* (korporační, majetkové). Ztělesňují právo účasti na podnikání nebo na majetku. Jsou jimi například akcie a zatímní listy.

2. PODLE CHARAKTERU NOSIČE = „*PODOBA CENNÉHO PAPÍRU*“:

A) *Listinné cenné papíry*

Subjektivní právo je ztělesněno v písemném projevu vůle emitenta. Dle zákona lze všechny druhy cenných papírů vydávaných v ČR vydat v listinné podobě. Dále se rozlišují:

- *hromadný cenný papír* - nahrazuje jednotlivé cenné papíry jednoho druhu, jednoho emitenta pro jednoho majitele jednou listinou. V českém právu je lze vydat pouze prvnímu nabyvateli a to jen u akcií, dluhopisů a podílových listů. Hromadná listina musí mít náležitosti stanovené pro listinné cenné papíry, které nahrazuje. Hromadná listina nemůže znít na více nabyvatelů a práva spojená s cennými papíry, které nahrazuje, nemohou být převodem dělena na podíly. Majitel hromadné listiny má právo na její výměnu za jednotlivé cenné papíry, které nahrazuje za podmínek předem stanovených emitentem ve stanovách (u akcií). Hromadná listina může být vyměněna jak za jednotlivé listinné cenné papíry, tak za papíry zaknihované. Svou povahou je hromadnou listinou i zatímní list, avšak na něj se nevztahují ustanovení ZoCP o hromadných listinách, ale ustanovení ObchZ.
- *sběrný cenný papír* – listina, která nahrazuje jednotlivé cenné papíry jednoho druhu, jednoho emitenta pro všechny majitele těchto cenných papírů.

Listinné cenné papíry je možno uložit do *úschovy*. Pak listiny zpravidla reálně neobíhají a ke změně majitele cenného papíru dochází tak, že osoba, která listinu do úschovy přijme, vede pouze evidenci o změnách majitele listiny. Tato praxe také vedla k poznání, že hmotný nosič lze nahradit záznamem v evidenci a došlo tak k dematerializaci cenných papírů.

U listinných cenných papírů může nastat situace, kdy dojde ke *ztrátě či zničení listiny*. Ztrátou se rozumí stav, kdy majitel cenný papír pozbude jinak než v důsledku projevu své vůle a není mu známo, kde se listina nachází. Zničením se rozumí fyzický zánik. Vydání náhradní listiny přináší riziko, že zavázaná osoba bude muset plnit z obou listin. K ochraně lze využít jednak *slibu odškodnění* dle obchodního zákoníku a jednak institutu *umoření* cenného papíru. Slibem odškodnění se písemně zaváže slibující, že nahradí emitentovi škodu, která mu vznikne z vydání náhradního cenného papíru nebo z plnění poskytnutého i bez předložení listiny. Příjemce slibu není povinen náhradní cenný papír vydat, pokud se k tomu nezavázal. Slibující je povinen nahradit náklady na vydání náhradního cenného papíru. Pokud emitent poskytne plnění i bez předložení

listiny, je slibující povinen nahradit škodu, která příjemci slibu vznikne tím, že mu bude dodatečně listina předložena.

Cílem umořování je nahradit umořenou listinu do doby než ten, kdo je podle listiny zavázán, za ni vydá oprávněnému náhradní listinu, a ověřit, zda listina byla skutečně ztracena či zničena. Umořování provádějí soudy v řízení o umoření listin dle OSŘ. Návrh na umoření cenného papíru může podat každý, kdo má na umoření právní zájem (emitent, dlužník, vlastník, indosant). Zjistí-li soud, že listina nebyla vystavena nebo že není ztracena ani zničena, návrh na umoření zamítne. Jinak vydá usnesení obsahující výzvu, aby se ten, kdo listinu má, přihlásil do 1 roku od vydání usnesení u soudu, který usnesení vydal a listinu předložil, nebo aby podal proti návrhu na umoření námítky. Ten kdo se o usnesení soudu mohl při náležitě péči dozvědět, nesmí nakládat s právy z umořované listiny pod sankcí neplatnosti. Pokud uplyne lhůta uvedená v usnesení soudu a návrh na umoření cenného papíru nebyl mezitím zamítnut, prohlásí soud cenný papír za umořený, pokud to bude navrženo do 1 měsíce od uplynutí lhůt stanovených v usnesení soudu, jinak řízení zastaví.

B) Zaknihované cenné papíry

Hmotný nosič má v České republice povahu záznamu v evidenci prostředky výpočetní techniky. Jen zákon smí stanovit, které cenné papíry lze vydat v zaknihované podobě. Mezi ně patří i akcie.

Zaknihované cenné papíry musí mít zásadně stejné obsahové náležitosti jako listinné cenné papíry. Podle § 4 odst.2 ZoCP není náležitostí zaknihovaných cenných papírů, i když je jinak u listinných cenných papírů vyžadováno, jejich číselné označení (pořadové číslo), podpisy nebo jejich otisky, údaj o povolení příslušného státního orgánu. Osoba, která vede evidenci zaknihovaných cenných papírů, je však povinna číselné označení přidělit na žádost emitenta, je-li to dle zákona nutné k odlišení cenných papírů. Tak tomu bude zejména v případě losování akcií při snižování základního kapitálu.

Vlastníkem cenného papíru dle ZoPKT je osoba, na jejímž účtu vlastníka je zaknihovaný cenný papír evidován, pokud zákon nebo pravomocné rozhodnutí soudu neprokáží jinak. Výjimky jsou tedy:

- Pokud majitel účtu zemře, stávají se majiteli těchto cenných papírů dnem smrti zůstavitele dědicové nebo stát podle § 462 ObčZ, přestože jsou zaknihované cenné papíry stále evidovány na účtu zůstavitele.
- Totéž platí při sloučení, splynutí, rozdělení nebo přeměně právnických osob. Dnem zániku právnické osoby s právním nástupcem přejdou zaknihované cenné papíry evidované na účtu zanikající právnické osoby na jejího právního nástupce bez ohledu na stav evidence, neboť právnická osoba přestává existovat a nemůže být vlastníkem cenných papírů.
- Pokud převodce cenného papíru neměl právo jej převést a majitel účtu, na nějž byl cenný papír připsán nebyl v dobré víře. ZoCP pak vylučuje, aby se osoba, na niž je cenný papír převáděn, stala jeho vlastníkem.

Od osoby majitele je třeba odlišovat osobu, která je oprávněna vykonávat práva spojená se zaknihovaným cenným papírem. Tato problematika je spojena s institutem tzv. **rozhodného dne** dle § 156b ObchZ. Ve stanovených případech je totiž nutné, aby byl k určitému dni pořízen seznam vlastníků cenných papírů s tím, že k převodu práva:

a) samostatně převoditelného – dle § 156a práva na vyplacení dividendy, přednostního práva na upisování akcií a vyměnitelných a prioritních dluhopisů a práva na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku, která se převádí cessí,

b) jiného práva spojeného se zaknihovanými cennými papíry,

o jehož uplatnění jde, již nemůže dojít spolu s převodem cenného papíru. Toto právo zůstává osobě, která bude k určitému dni evidována v zákonné evidenci CP jako vlastník cenného papíru bez ohledu na další případné převody tohoto cenného papíru. Tak se ze zákona u zaknihovaných cenných papírů odpojuje subjektivní právo od jeho nosiče a toto právo přestává být od rozhodného dne převoditelným právem.

V obchodním zákoníku jsou stanoveny další rozhodné dny pro uplatnění práv z akcií a prioritních a vyměnitelných dluhopisů, a to např. v § 184 odst. 2. rozhodný den k účasti na valné hromadě a v § 204a odst. 4 rozhodný den pro uplatnění přednostního práva na upisování akcií. Pro účast na valné hromadě mohou stanovy nebo rozhodnutí předcházející valné hromady určit den, rozhodný k účasti na valné hromadě. Tento den nemůže o více než 7 kalendářních dní předcházet dnu konání valné hromady.

O převodech práv spojených se zaknihovanými cennými papíry pojednává blíže ZoPKT v § 91 až § 99.

C) Imobilizované cenné papíry

Imobilizovaný cenný papír existuje současně jak v listinné, tak v zaknihované podobě. Imobilizovaný cenný papír je vydán předáním listiny ve prospěch jejího vlastníka schovateli do hromadné úschovy. Smlouvu o úschově neuzavírá vlastník cenného papíru, ale emitent. Při imobilizaci cenného papíru na jméno a na řad se do listiny při jejím uložení do hromadné úschovy nevyplňuje jméno prvního nabyvatele s tím, že se vyplní až při odebrání těchto cenných papírů z úschovy, a to jménem vlastníka, pro něhož se listina z úschovy odevzdá. Na imobilizované cenné papíry se přiměřeně použijí ustanovení zákona o zaknihovaných cenných papírech.

Pokud může cenný papír existovat jak v podobě zaknihované, tak i v podobě listinné, je emitent oprávněn rozhodnout o přeměně podoby cenného papíru. Rozhodnutí o změně podoby akcií patří do působnosti valné hromady v souvislosti s rozhodováním o změně stanov.

3. PODLE ZPŮSOBU PŘEVODU = „FORMY“ CENNÉHO PAPIŘU:

A) Cenné papíry na doručitele – „au porteur“ papíry.

- B) *Cenné papíry na řad* – „ordrepapíry“.
- C) *Cenné papíry na jméno* – „rektapapíry“, papíry „au nom“.

Kritériem třídění je způsob převodu, a tím i způsob určení osoby, jíž náleží práva z cenného papíru - vlastníka. Rozlišení není přesné, jelikož i cenný papír na řad obsahuje jméno prvního majitele, tedy byl vydán na jméno určité osoby. Z tohoto důvodu se někdy používá pojem „cenné papíry znějící na jméno“ jako označení společné pro ordrepapíry a rektapapíry. Problém spočívá také v tom, že rozlišení uvedených tří forem se vztahuje i na zaknihované cenné papíry, ale ty se nijak neliší v technice převodu ani ve způsobu určení vlastníka cenných papírů. Možná by bylo teoreticky správnější zaknihované cenné papíry považovat spíše za formu cenných papírů než za podobu¹². U zaknihovaných cenných papírů žádné podstatné rozdíly mezi jednotlivými formami neexistují. U listinných cenných papírů existuje více odlišností mezi jednotlivými formami.

Cenné papíry na doručitele jsou převoditelné neomezeně. Převoditelnost těchto cenných papírů nemůže být omezena ani zákonem, ani rozhodnutím emitenta. Majitel cenného papíru na doručitele se však může smluvně zavázat, že cenný papír nepřevede nebo jej převede jen na určitou dobu.

Co se týče rektapapírů, může být jejich převoditelnost vyloučena nebo omezena, a to buď zákonem nebo emitentem na základě zákona.

Ordrepapíry mohou mít z povahy věci pouze listinnou podobu a jejich převoditelnost může být omezena, pokud to zákon dovoluje.

§ 156 Obch Z používá pro označení formy akcií slova „na majitele“. Dle zákona o cenných papírech se pak vztahují na tento cenný papír ustanovení zákona o cenných papírech na doručitele. Pokud zákon použije pro označení formy cenného papíru slova „na jméno“ a současně umožňuje převod cenného papíru rubopisem (např. u akcie na jméno), vztahují se na tento cenný papír ustanovení o cenném papíru na řad dle § 3 odst. 2 a 3 ZoCP.

Ad A) Cenné papíry na doručitele

Listina neobsahuje jméno vlastníka, ale jen určení „na doručitele“, „doručiteli“, „na majitele“, „majiteli“. Pokud by listina neobsahovala jméno vlastníka nebo určení, že zní na majitele nebo na doručitele, nešlo by o cenný papír. Listinné cenné papíry na doručitele a práva s nimi spojená se převádějí na základě platné smlouvy předáním listiny (tradicí), pokud se účastníci smlouvy nedohodnou jinak. Jde o obdobnou úpravu jako při nabývání vlastnického práva k věcem movitým. Převod cenného papíru na doručitele může buď předcházet předání cenného papíru nabyvateli (např. při převodu listinného cenného papíru uloženého v hromadné úschově na základě záznamu v evidenci schovatele), nebo může následovat až po předání (např. po zaplacení kupní ceny).

¹² Srov. Dědič, J. a kol.: Právo cenných papírů a kapitálového trhu. Prospektum, Praha 2000, s. 29 až 79.

Cenné papíry na doručitele lze nabyt též děděním, rozhodnutím státního orgánu, ale i vydržením, pokud bude oprávněná držba cenného papíru trvat po dobu 3 let.

Za vlastníka cenného papíru na doručitele se považuje vlastník listiny. Práva spojená s cenným papírem je oprávněn vykonávat ten, kdo listinu předloží. Osoba zavázaná není povinna zkoumat, zda předložitel listiny je jejím vlastníkem. Své povinnosti plnit se zbaví, pokud plní v dobré víře tomu, kdo listinu předložil. Předložení listinného cenného papíru na doručitele lze nahradit, pokud to zákon nebo emitent anebo zavázaná osoba připustí, důkazem o tom, že tento listinný cenný papír je pro určitou dobu uložen v úschově. Pokud by ale plnění přijala osoba, která nebyla vlastníkem listiny, musí vydat přijaté plnění vlastníkovi z titulu bezdůvodného obohacení.

Ad B) Cenné papíry na řad

První oprávněná osoba z cenného papíru je v něm výslovně uvedena. Práva s tímto cenným papírem spojená je oprávněna vykonávat:

- a) osoba, která cenný papír předloží a na jejíž jméno byla listina vydána,
- b) osoba, které svědčí nepřetržitá řada indosamentů (rubopisů),
- c) osoba určená v zákoně (např. při změně vlastníka cenného papíru přechodem cenného papíru).

Tyto osoby jsou považovány i za vlastníky cenného papíru, pokud zákon nestanoví jinak. Například u akcií na jméno a zatímních listů je oprávněna vykonávat akcionářská práva osoba, která je uvedena v seznamu akcionářů, ledaže se prokáže, že zápis v seznamu neodpovídá skutečnosti.

Podle toho, zda v listinném cenném papíru musí být uvedeno, že je vydán „na řad“ určité osoby, nebo postačí uvést jméno majitele bez doložky „na řad“, rozlišují se zákonné ordrepapíry a ostatní ordrepapíry. Zákonný ordrepapír je takový listinný cenný papír, který je vystaven na jméno bez doložky „na řad“ a přesto je převoditelný rubopisem. Akcie na jméno jsou zákonné ordrepapíry. Práva spojená s ordrepapíry se převádějí na základě platné smlouvy zvláštním písemným prohlášením na cenném papíru, jež je umístěno zpravidla na rubu cenného papíru nebo na listině s ním pevně spojené (tzv. přívěsek neboli alonž) a předáním listiny. Toto písemné prohlášení se označuje jako rubopis, indosament nebo žiro. Cenný papír na řad lze rovněž dědit nebo může přejít na nového majitele na základě jiné právní skutečnosti než smlouvy. Pokud je cenný papír získán jinak než převodem, rubopis se na cenný papír neumísťuje.

K vyjádření vůle převést cenný papír na jiného se používá výrazů „za mne na řad“ nebo „za nás na řad“ či jiná slova obdobného významu (tzv. indosační doložky). Indosament může být vyplněný či nevyplněný (tzv. blankoindosament). Vyplněný indosament se skládá z tzv. indosační doložky, z podpisu osoby, která cenný papír převádí (tzv. indosant) a z označení osoby, na jejíž řad se cenný papír převádí (tzv. indosatář). Blankoindosamentem lze v podstatě učinit z cenného papíru na řad cenný papír na doručitele. Blankoindosament je ale vyloučen u akcií a zatímních listů. Rubopis je upraven jednak v zákoně o cenných papírech a jednak ve směnečném a šekovém

zákoně. Úprava směnečného rubopisu se vztahuje i na akcie a zatímní listy a na poukázku na cenné papíry, pro ně navíc platí i ustanovení obchodního zákoníku, která mají přednost před směnečným zákonem.

Základním účinkem rubopisu je účinek převodní, to znamená, že rubopisem přecházejí na nabyvatele cenného papíru práva s ním spojená tak, jak jsou inkorporována v cenném papíru, pokud byl indosatář v dobré víře.

Ad C) Cenné papíry na jméno

Jméno první oprávněné osoby je uvedeno v textu listiny a práva spojená s cenným papírem na jméno lze převádět pouze obecnou občanskoprávní cestou - písemnou smlouvou o postoupení práv (písemnou postupní smlouvou, cessí) a předáním listiny. Akcie nelze považovat ze své podstaty - musí být převoditelná - za cenný papír na jméno.

4. PODLE ÚČINKŮ VYDÁNÍ SE ROZLIŠUJÍ:

A) Cenné papíry konstitutivní.

B) Cenné papíry deklaratorní.

Pokud je vydání cenného papíru předpokladem vzniku práv s cenným papírem spojených, jde o *cenný papír konstitutivní*. Pokud se však v cenném papíru ztělesňuje právo, které existovalo již před jeho vydáním, jde o *cenný papír deklaratorní*. Mezi deklaratorní cenné papíry patří akcie a zatímní listy, protože ztělesňují práva týkající se účasti na obchodní společnosti. Akcionář, kterému společnost nevydala zatímní list nebo akcii, může uplatňovat všechna akcionářská práva. Nemůže však svou účast na akciové společnosti převádět, protože to lze učinit jen převodem zatímního listu nebo akcie. Akcionářská práva vznikají okamžikem, kdy se určitá osoba stala společníkem, i když cenný papír nebyl ještě vydán (zápisem akciové společnosti nebo zápisem zvýšení základního kapitálu akciové společnosti do obchodního rejstříku). Jakmile však cenný papír vydán je, jsou tato práva v cenném papíru inkorporována stejně jako v cenném papíru konstitutivním.

5. PODLE OSOBY EMITENTA se jedná o cenné papíry *soukromé a veřejné* nebo *tuzemské a zahraniční*.

6. PODLE VZÁJEMNÉ ZASTUPITELNOSTI se rozdělují cenné papíry na *zastupitelné a nezastupitelné*.

Cenné papíry jsou zastupitelné, pokud jde o cenné papíry stejného druhu, které byly vydány stejnou osobou ve stejné formě a pokud z nich vznikají vlastníkům stejná práva a povinnosti. Aby byly akcie zastupitelné, musí se jednat o akcie jedné společnosti, musí být stejného druhu, stejné jmenovité hodnoty a ve stejné formě.

7. **PODLE ZPŮSOBU NABÍDKY** se dělí cenné papíry na nabízené *individuálně* a nabízené *hromadně na základě veřejné nabídky* - veřejnou nabídkou dle § 36 ZoPKT není např. nabízení cenných papírů omezenému okruhu méně než 100 osob, vyjma profesionálních investorů.
8. **PODLE VYJÁDŘENÍ HOSPODÁŘSKÉHO DŮVODU** v obsahu cenného papíru se dělí CP na *abstraktní* a *kauzální*. Akcie jsou povinně kauzální cenné papíry.
9. **PODLE HOSPODÁŘSKÉHO DŮVODU** se dělí cenné papíry na *úvěrové, platební, spekulativní, ukládací* a *majetkové*. Akcie jsou cenným papírem majetkovým (slouží majiteli k získání nevratných zdrojů) a spekulativním (nezakládají právo na proplacení jmenovité hodnoty, ale mění svoji tržní hodnotu v závislosti na hospodářských výsledcích, takže je lze prodat za vyšší než pořizovací cenu a poskytují majiteli nárok na podíl na zisku v závislosti na hospodářském výsledku).
10. **PODLE TOHO, ZDA CENNÝ PAPIR MŮŽE EXISTOVAT NEZÁVISLE NA JINÉM CENNÉM PAPIRU**, se rozlišují *hlavní* a *vedlejší* cenné papíry. Akcie jsou základním cenným papírem, kupony a opční listy k nim vydávané jsou vedlejšími CP.
11. *Soukromé* či *veřejné* cenné papíry **PODLE OSOBY EMITENTA** - zda je osobou soukromého nebo veřejného práva.

Závěr: Akcie podle této klasifikace je cenným papírem *podílnickým* (podle charakteru práv spojených s nosičem), *deklaratorním* (podle účinku vydání), *kauzálním* (podle hospodářského důvodu v obsahu), *základním* (mohou existovat nezávisle na jiném cenném papíru), *majetkovým* a *spekulativním* (podle hospodářského důvodu), který může být vydáván *na základě veřejné nabídky i bez ní*, jako *zastupitelné* či *nezastupitelné*.

3.4.2. Klasifikace akcií

V této části práce provedu klasifikaci akcií a vymezím jejich druhy. Budu vycházet z pojetí akcie jako cenného papíru, z klasifikace a rozdělení cenných papírů obecně, budu

se zabývat vymezením podob, forem a druhů akcií především v současné právní úpravě - obchodním zákoníku č. 513/1991 Sb. ve znění pozdějších novel. Zaměřím se též na historický vývoj klasifikace akcií v evropském právu a právu americkém.

Rakouský obchodní zákoník z roku 1862 rozlišuje, podobně jako nynější právní úprava, pouze formy akcií na jméno a na majitele, budu-li citovat ustanovení § 207: „... akcie neb akciové podíly jsou nedílny. Mohou znít *na majitele neb na jméno*...“. Dále byla připuštěna existence akcií rozdílných vlastností. Např. § 209 uváděl co do požadavku na společenskou smlouvu: „Společenská smlouva, která má dojíti schválení, musí zvláště ustanovovati: ... vlastnost akcií, zda mají býti vydány na jméno nebo na majitele, rovněž určitý snad počet toho neb onoho druhu, jakož i připuštěná snad přeměna jejich...“.

Zákon o akciových společnostech č. 243/1949 Sb. rovněž rozlišuje formy akcií a umožňuje určit druhy akcií ve stanovách. Dle § 2 odst. 1 : „Akcii může znít *na jméno nebo na majitele* ...“. Dle § 5 musela být ve stanovách společnosti zejména uvedena: „... výše základního kapitálu a počet jednotlivých akcií, druh akcií, jakož i způsob úhrady“.

Zákon o akciových společnostech č. 104/1990 Sb. k rozlišení akcií v § 4 doslova uvádí:

„(1) Akcie může znít *na jméno nebo na majitele*.

(2) U akcií na jméno vede společnost seznam akcionářů, v němž se zapisuje obchodní název (jméno) majitele akcie a jeho sídlo (bydliště). Společnost je povinna na žádost akcionáře vydat mu výpis ze seznamu akcionářů v části, která se ho týká. Akcii na jméno lze, pokud ze stanov nevyplývá něco jiného, převést rubopisem, v němž se uvede obchodní název (jméno) a sídlo (bydliště) nabyvatele akcie, jakož i doba účinnosti převodu. O převodu rubopisem platí jinak předpisy směnečného zákona.

(3) Akcie na majitele je volně převoditelná jejím předáním a práva z ní vyplývající má její držitel.“

Zákon rozlišoval explicitě pojem forma a druh akcie. Dle § 3 odst. 3: „Jsou-li vydávány různé druhy akcií, musí být ve stanovách určena práva příslušející jednotlivým druhům akcií. Akcie jednoho druhu musí mít stejnou jmenovitou hodnotu, nikoliv podoby a druhy.“

Tento zákon dále umožňoval vydání prioritních akcií v § 8 : „Stanovy mohou určit vydání akcií, kterým přísluší přednostní právo na podíl ze zisku (*prioritní akcie*). Stanovami lze hlasovací právo náležející prioritní akcii omezit nebo vyloučit. Pravidla přednostního práva na podíl ze zisku určují stanovy. Stanovy mohou připustit vydání i jiného druhu prioritních akcií. Prioritní akcie jakéhokoli druhu lze vydat nejvýše do poloviny základního kapitálu společnosti.“

Zákon o akciových společnostech z roku 1990 umožňoval i vydání *zaměstnaneckých akcií* v § 9 : „Stanovy mohou určit vydání bezplatných nebo za zvýhodněnou cenu vydaných zaměstnaneckých akcií. Zaměstnanecké akcie zní na jméno a jsou převoditelné jen mezi zaměstnanci a důchodci společnosti, přičemž musí být dodržena ustanovení o převodu akcií znějících na jméno. V případě úmrtí nebo ukončení pracovního poměru s výjimkou odchodu pracovníka do důchodu zanikají práva ze

zaměstnanecké akcie a tato akcie musí být odevzdána společnosti. Pokud stanovy nestanoví jinak, je společnost povinna zaplatit za tuto akcii její kursovní cenu, popřípadě její jmenovitou hodnotu, není-li kursovní cena zaznamenána. Podrobné podmínky pro nabytí a převod těchto akcií určí stanovy nebo valná hromada. Majitelé zaměstnaneckých akcií mají jinak stejná práva jako ostatní akcionáři." Zaměstnanecké akcie jako samostatný druh akcií přetrvaly v našem obchodním právu až do 1. ledna 2000.

Zajímavým druhem akcie, který byl povolen zákonem o akciových společnostech z roku 1990, byla *úroková akcie*. Dle § 10 bylo umožněno následující: „Podle stanov lze vydat i akcie opravňující k vyplacení úroků v předem stanovené výši (úroková akcie); jejich souhrnná hodnota nesmí převyšovat deset procent základního kapitálu. Majiteli úrokové akcie náleží úrok z jmenovité hodnoty akcie podle úrokové sazby zapsané v akcii i tehdy, nemá-li společnost v daném roce zisk. Majiteli úrokové akcie kromě úroků náleží i právo na dividendu přesahující úroky.“ Obchodním zákoníkem č. 513/1991 Sb. v aktuálním znění je v § 159 odst. 2 úroková akcie zakázána: „Vydání akcií, s nimiž je spojeno právo na určitý úrok nezávisle na hospodářských výsledcích společnosti, není dovoleno.“

Platná právní úprava – obchodní zákoník č. 513 / 1991 Sb., ve znění pozdějších novel, zejména rozsáhlé novely č. 370/2000 Sb., rozlišuje formy, podoby a druhy akcií následujícím způsobem:

A) FORMY AKCIÍ

Obchodní zákoník v § 156 rozlišuje dvě formy akcií: **na jméno** a **na majitele**.

V případě vydání akcií na jméno je společnost povinna vést *seznam akcionářů*. Pokud společnost vydala akcie na jméno v podobě zaknihované, mohou stanovy určit, že seznam akcionářů nahrazuje evidence zaknihovaných cenných papírů vedená podle zvláštního právního předpisu. Zákon dále určuje, že stanovy mohou *omezit, nikoliv však vyloučit* převoditelnost akcií na jméno. Ve skutečnosti se tedy podle pojetí zákona o cenných papírech jedná o *cenný papír na řad* (zákonný ordrepapír) v případě akcií na jméno a o *cenný papír na doručitele* v případě akcií na majitele. Tomu nasvědčuje úprava převoditelnosti akcií - u listinných akcií na jméno rubopisem a předáním, k účinnosti tohoto převodu se vyžaduje zápis do seznamu akcionářů. Akcie na majitele je neomezeně převoditelná.

Převoditelnost akcií na jméno lze omezit zákonem či stanovami. Pokud nejsou splněny podmínky převodu dle stanov, je smlouva o převodu dle § 156 odst. 4 ObchZ neplatná, nejednala-li druhá strana v dobré víře. Pokud je převod akcií podmíněn souhlasem některého orgánu, smlouva až do udělení tohoto souhlasu *nenabude účinnosti*. Obchodní zákoník také řeší důsledky pasivity orgánu společnosti v případě, že jej akcionář požádá o udělení souhlasu s převodem akcie. Pro tento případ je stanovena dle § 156 odst. 4 ObchZ *fikce*, že pokud orgán společnosti ve stanovené lhůtě nerozhodne, považuje se souhlas za udělený. Stanovy určují, který orgán je povinen souhlas udělit či jej odmítnout. Souhlas pak musí být udělen jak v případě převodu, tak i při zastavení akcií.

B) PODOBY AKCIÍ

Obchodní zákoník v §155 odst.2 umožňuje vydávat akcie v **listinné podobě** nebo v **zaknihované podobě**, a to podle zvláštního zákona. Rozdíly mezi těmito podobami jsou blíže rozebrány v předcházející části mé práce, pojednávající o podobách cenných papírů.

C) DRUHY AKCIÍ

Toto členění akcií, jako cenného papíru, vychází z práv a povinností akcionářů. Práva a povinnosti vlastníka akcie jsou podrobněji rozebrány v kapitole 3.2.1.

Základním dělením akcií podle druhů dle současné úpravy je rozdělení na **kmenové akcie** a na **prioritní akcie**.

Obchodní zákoník umožňuje v § 159 vydání druhů akcií, s nimiž jsou spojeny přednostní práva týkající se dividendy nebo podílu na likvidačním zůstatku, v zákoně se označují jako **prioritní akcie**. Jejich objem vymezuje tak, že nesmí překročit polovinu základního kapitálu společnosti.

Zákon umožňuje vydání prioritních akcií, s nimiž není spojeno hlasovací právo, ledaže zákon vyžaduje hlasování podle druhů akcií. Vlastníci těchto akcií mají všechna ostatní práva akcionáře. Dokonce pokud valná hromada rozhodla nevyplatit dividendu nebo jestliže společnost je v prodlení s výplatou dividendy, vlastníci tohoto typu prioritních akcií nabývají hlasovacího práva, a to do doby rozhodnutí o výplatě dividendy nebo v případě prodlení do výplaty dividendy.

Přednostní právo na dividendu spočívá v tom, že zisk může být rozdělen přednostně mezi vlastníky prioritních akcií nad rámec dividendy (ve větším podílu než dividendu vlastníků kmenových akcií), anebo výplata může být provedena přednostně před výplatou dividendy vlastníků kmenových akcií. Ve stanovách může být určena tzv. „první dividendu“, např. ve výši 20 % jmenovité hodnoty pro všechny akcie bez ohledu na jejich druhy a zbylá část zisku pak bude rozdělena pouze mezi majitele prioritních akcií jako tzv. „superdividendu“¹³. Další možností je vyplatit nejprve např. 10 % dividendu pro prioritní a 15 % pro kmenové akcie a zbylá část se rozdělí mezi prioritní akcionáře jako superdividendu. Též je možné první dividendu vyhradit pouze pro kmenové akcie a zbytek zisku pro akcie prioritní.

Obchodní zákoník již neumožňuje vydávání **zaměstnaneckých akcií** jako samostatného, třetího, druhu akcií. Dle § 158 ObchZ mohou zaměstnanci společnosti nabývat akcie společnosti za zvýhodněných podmínek, pokud tak určí stanovy. Zvýhodnění bude spočívat zejména v tom, že zaměstnanci nemusí splatit celý emisní kurs akcií nebo celou cenu, za něž je společnost pro zaměstnance nakoupila. Tato zvláštní práva mohou uplatnit

¹³ Srov. Černá, S.: Prioritní akcie po novele obchodního zákoníku. Právo a podnikání č. 2/1997.

pouze stávající zaměstnanci společnosti a zaměstnanci společnosti, kteří odešli do důchodu. Souhrn částí emisního kurzu nebo kupních cen všech akcií, jež nepodléhají splacení zaměstnanci, nesmí překročit 5 % základního kapitálu v době, kdy se o upsání akcií zaměstnanci nebo jejich prodeji zaměstnancům rozhoduje.

Vydala-li akciová společnost *více druhů akcií*, bude nutno, aby *při hlasování valné hromady* o zvýšení či snížení základního kapitálu byla dosažena aspoň dvoutřetinová většina přítomných akcionářů kmenových akcií a prioritních akcií bez ohledu na to, zda tyto akcie znějí na jméno či na majitele. Změna základního kapitálu může být totiž významným zásahem do právních poměrů vlastníků prioritních akcií.

Jedním z diskutovaných problémů právní úpravy akciových společností v minulosti byla přípustnost takových druhů akcií, které obchodní zákoník ani výslovně neupravuje, ani výslovně nezakazuje. Jedním z nich je tzv. *zlatá akcie*, s níž je spojováno právo veta na valné hromadě. Zlatá akcie je v rozporu s ustanovením § 186 obchodního zákoníku o rozhodování valné hromady většinou hlasů přítomných akcionářů, resp. zákonem či stanovami stanovenou většinou jinou. Nelze tedy zabránit rozhodnutí valné hromady hlasováním držitele jediné akcie. Dle § 155 odst. 7 nesmí být jiné druhy akcií, než které upravuje zákon, vydávány. I Evropský soudní dvůr ve svých rozsudcích v případech Komise vs. Španělsko a Komise vs. Velká Británie z 13. května 2003 rozhodl, že vnitrostátní předpisy upravující zvláštní akcie („zlaté akcie“) jsou v rozporu se zásadou volného pohybu kapitálu. Podmínky vydávání akcií se zvláštními hlasovacími právy byly upraveny zákonem č. 210/1993 Sb.

Důležité ustanovení platné právní úpravy akcií obsažené v obchodním zákoníku, a to zejména § 155 odst. 7, stanoví, že **pokud není výslovně obchodním zákoníkem stanoveno jinak, musí být s akciemi téhož druhu spojena stejná práva. Akciová společnost musí zacházet za stejných podmínek se všemi akcionáři stejně.** Navíc omezuje možnost upravit jiné druhy akcií např. ve stanovách větou, že **jiné druhy akcií, než které upravuje zákon, nesmí být vydávány.** Tím je veškeré tvořivosti a přejímání jiných druhů akcií ze zahraniční praxe zabráněno.

Jednou z takovýchto situací je požadavek ekonomické praxe motivovat vedoucí pracovníky akciové společnosti na zisku a dlouhodobé prosperitě prostřednictvím vydání tzv. *manažerských akcií*. Vydávání jiného druhu akcií než uvedeného v zákoně není přípustné. Proto lze využít jen zákonem povolených druhů akcií, tedy kmenových a prioritních. Způsoby jejich nabývání ze strany manažerů společností mohou být upraveny takto¹⁴:

- Výplata řádných či mimořádných odměn, vázaných na výsledky hospodaření společnosti, a jejich využití na nákup kmenových či prioritních akcií z majetku jiného upisovatele, vázaného smluvně s emitentem pomocí smlouvy o smlouvě budoucí o úplatném převodu cenných papírů. Jedná se o nejjednodušší formu, výhodou pro společnost je zájem managementu na kursu akcií a zisku společnosti, pro manažery je atraktivnější neomezená převoditelnost akcií.

¹⁴ Srov. Mlejnský, J., Pohl, T.: Manažerské akcie a vyměnitelné dluhopisy. Bulletin advokacie 2/96.

- Využití „zaměstnaneckých akcií“ podle § 158 ObchZ.
- Vydání prioritních akcií pro management společnosti spolu se závazkem tyto akcie prodat resp. vykoupit, a to s časovým omezením a jinými podmínkami, např. při odstoupení z funkce. Společnost pak tyto akcie musí prodat nebo snížit základní kapitál.

3.4.3. Úprava akcií v zahraničním právu

A) EVROPSKÉ KOMUNITÁRNÍ PRÁVO

Právní úprava zkoumané problematiky klasifikace a vymezení druhů akcií spadá do okruhu evropského práva společností a je především upravena v sekundárním právu. Důležitá je zejména *Druhá směrnice rady č. 77/91/EHS* ze dne 13.12.1976 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu. Vychází ze Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství, a zejména čl. 54 odst. 3 písm. g) této smlouvy. Novela obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb. plně harmonizovala tuzemskou úpravu akciového práva s touto směrnicí, některé instituty však byly upraveny přísněji, než jak to tato směrnice umožňovala.

Důvody přijetí této směrnice byly deklarovány takto:

- A) pro *zajištění minimální míry rovnocennosti ochrany akcionářů a věřitelů* je důležitá koordinace vnitrostátních předpisů, týkajících se zakládání a udržování společností, zvyšování či snižování jejich základního kapitálu;
- B) na území Společenství musí *stanovy* nebo akt, kterým se akciová společnost zakládá, umožnit, aby se každý zájemce seznámil se *základními údaji o společnosti*, zejména s přesným složením jejího základního kapitálu;
- C) *udržení základního kapitálu představuje záruku pro věřitele*. Členským státům bylo doporučeno zakázat neoprávněné rozdělování akcionářům a omezit možnosti společnosti nabývat vlastní akcie;
- D) při zvyšování nebo snižování základního kapitálu je potřeba dodržovat *zásadu rovného zacházení s akcionáři*, kteří jsou ve stejném postavení a *zásadu ochrany věřitelů*, jejichž pohledávky vznikly před rozhodnutím o snížení základního kapitálu.

V Druhé směrnici jsou podstatné následující články:

Čl. 3. Obsah stanov či aktu založení společnosti

V takovém dokumentu musí být obsaženy mimo jiné tyto údaje:

- a) *jmenovitá hodnota* upsaných akcií a alespoň jednou ročně jejich počet,
- b) počet upsaných *akcií bez uvedení jejich jmenovité hodnoty*, pokud vnitrostátní právní předpisy emisi těchto akcií umožňují,
- c) *zvláštní podmínky omezující převoditelnost akcií*,
- d) *forma akcie, na jméno nebo na doručitele*, pokud vnitrostátní právní předpisy stanoví tyto dvě formy, a rovněž ustanovení o jejich přeměně, pokud ji právní předpisy upravují,
- e) *výše upsaného základního kapitálu splaceného v okamžiku založení* společnosti nebo v okamžiku získání povolení zahájit svou činnost,
- f) jmenovitá hodnota akcií nebo, není-li jmenovitá hodnota stanovena, *počet akcií vydaných jako protiplnění na nepeněžitý každý vklad* a rovněž předmět tohoto vkladu a jméno vkladatele,
- g) *totožnost fyzických nebo právnických osob*, které podepsaly stanovy nebo akt, kterým se společnost zakládá,
- h) veškeré *zvláštní výhody* poskytnuté při založení společnosti osobám, které se účastnily založení společnosti nebo činností vedoucích k udělení povolení k založení společnosti.

Čl. 7. Vyloučení upsání závazků k provedení prací či služeb

Upsaný základní kapitál mohou tvořit pouze aktiva, která je možné hospodářsky ocenit. *Součástí těchto aktiv nemohou být závazky provedení prací nebo poskytnutí služeb.*

Čl. 8. Vyloučení akcií pod pari

Akcie nemohou být vydány za hodnotu nižší, než je jejich jmenovitá hodnota, nebo nemají-li jmenovitou hodnotu, než je jejich účetní hodnota. Členské státy však mohou povolit, aby ti, kteří umisťují akcie při výkonu svého povolání, platili méně než celkovou hodnotu akcií, které upisují během této transakce.

Čl. 25. Hlasování o zvýšení základního kapitálu

O každém zvýšení základního kapitálu musí rozhodnout valná hromada. Stanovy, akt, kterým se společnost zakládá, nebo valná hromada, mohou povolit zvýšení upsaného základního kapitálu až do maximální výše, kterou stanoví s ohledem na maximální výši případně stanovenou právními předpisy. *V mezích stanovené výše případně rozhodne* o zvýšení upsaného základního kapitálu k tomu *zmocněný orgán společnosti.* Tato pravomoc orgánu má maximální dobu trvání pět let a může být jednou nebo vícekrát obnovena valnou hromadou pokaždé na období nepřesahující pět let.

Existuje-li více druhů akcií, musí být učiněno rozhodnutí valné hromady o zvýšení základního kapitálu odděleně pro každý druh akcionářů, jejichž práv se obchod týká.

Čl. 29. Přednostní upsání akcií

V průběhu každého zvyšování základního kapitálu upsaného peněžitými vklady musí být akcie přednostně nabídnuty akcionářům *poměrně podle podílu na základním kapitálu*, který představují jejich akcie. Jsou ale stanoveny výjimky. Nabídka na přednostní úpis akcií a lhůta, ve které má být toto právo uplatněno, musí být zveřejněny ve vnitrostátním věstníku určeném v souladu se směrnicí 68/151/EHS. Právní předpisy členského státu nemusí požadovat toto zveřejnění, pokud všechny akcie společnosti znějí na jméno. V tom případě musí být všichni akcionáři informováni písemně. Předkupní právo musí být vykonáno ve lhůtě alespoň čtrnácti dnů od dne zveřejnění nabídky nebo ode dne odeslání dopisů akcionářům.

Stanovy nebo akt, kterým se společnost zakládá, *nemohou předkupní právo omezit ani zrušit*. Toto rozhodnutí však může přijmout valná hromada. Řídící nebo správní orgán společnosti je povinen předložit této valné hromadě písemnou zprávu, ve které uvede důvody omezení nebo zrušení předkupního práva a stanovení navrhované ceny emise. Právní předpisy členského státu mohou stanovit, že stanovy nebo valná hromada mohou udělit pravomoc omezit nebo zrušit předkupní právo orgánu společnosti, který je oprávněn rozhodovat o zvýšení upsaného základního kapitálu v mezích schváleného základního kapitálu.

Čl. 31. Hlasování o snížení základního jmění

Existuje-li více druhů akcií, je rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu schvalováno *odděleně pro každý druh akcionářů*, jejichž práv se obchod týká.

Závěr:

- Druhá směrnice definuje pojem druhy akcií, jak je patrné z článků 2, 25 a 31 ve smyslu rozdílnosti práv akcionářů s těmito druhy akcií spojených. Stanovuje podmínky hlasování o zásadních otázkách správy společnosti na valné hromadě pro držitele rozdílných druhů akcií, a to vesměs odděleně.
- Druhá směrnice umožňuje navíc vydávat akcie s uvedením jmenovité hodnoty nebo bez jmenovité hodnoty (tyto akcie zná americké obchodní právo, nikoliv české právo).
- Článek 39 umožňuje vydávání odkupitelných akcií, tedy akcií s charakteristikou známou z americké praxe u prioritních akcií.
- Článek 8 zakazuje vydávání akcií pod pari.

B) AMERICKÉ AKCIOVÉ PRÁVO

Pojem „Share“ je zde definován jako podíl na vlastnictví společnosti. Akcie ve smyslu cenného papíru, představujícího podíl na společnosti, se označuje jako „Stock“ nebo „Shares of Stock“. Akcie může být fyzicky reprezentována akciovým certifikátem („Stock Certificate“), jedná se o obdobu listinné akcie, nebo může být v elektronické či jiné dematerializované podobě. Každý *certifikát k akcií by měl obsahovat*:

1. Jméno emitenta a určení, podle práva kterého státu USA vydání proběhlo.
2. Jméno osoby, které byl vydán.
3. Počet akcií, které reprezentuje.
4. Číselné označení, určení *tříd* („*Class*“) akcií a případné určení *série* („*Series*“) v rámci třídy.
5. Případně je třeba ustanovení, že akcie jsou vydány bez určení jmenovité hodnoty.
6. Podpis oprávněných osob musí certifikát obsahovat povinně a pečeť společnosti obsahovat může. Pokud je certifikát podepsán neoprávněnou osobou, nemá to na platnost vliv.

Pokud je emitent oprávněn vydat různé třídy akcií v rámci druhu akcie (kmenové nebo prioritní) nebo různé série v rámci tříd, musí být na líci či na rubu každého certifikátu ve stručnosti uvedena označení („*designations*“), tj. např. „*Series A Preferred*“, vzájemná práva („*relative rights*“), přednostní práva („*preferences*“) a omezení týkající se každé třídy a odchylky v právech, přednostních právech a omezeních pro každou sérii. Druhou možností je viditelně upozornit akcionáře na líci či na rubu certifikátu na možnost získat výše uvedené informace písemně a bezplatně na požádání.

Certifikát k akcii nesmí být vydán dříve, než je akcie plně splacena.

Podle státních zákonů o akciových společnostech (*state corporate law*) a MBCA (*Model Business Corporation Act*) může být akcie certifikována či nikoliv, a může o nich být vedena evidence u emitenta¹⁵. V *Uniform Commercial Code*, právním předpisu revidovaném roku 1994, v článcích 8 až 207 se uvádí, že „emitent se má chovat k registrovanému vlastníku akcie jako k osobě výhradně oprávněné volit a vykonávat všechna práva vlastníka“. Tato osoba, tzv. „*Holder of Record*“, pak může vykonávat všechna práva spojená s akcií, ať už je vlastníkem akcie či nikoliv.

Certifikát k akcii je převoditelný předáním a indosamentem, nebo předáním a převodem speciálním dokumentem označovaným jako „*Stock Power*“. Jestliže je certifikát převáděn bez určení jména příjemce, označuje se jako „*Street Certificate*“ a může být převeden předáním, bez indosamentu. Toto dělení akcií podle převoditelnosti svou podstatou odpovídá našemu dělení akcií na jméno a na majitele. Volná převoditelnost může být omezena, a to nejrůznějšími právními prostředky, jako je opce, předkupní právo nebo smlouva o koupi a prodeji cenných papírů. Toto omezení má být uvedeno přímo v certifikátu k akcii. Převoditelnost akcie nesmí být zcela vyloučena a to ani fakticky.

Akcie může být splacena v penězích, hmotným či nehmotným majetkem či předchozím poskytnutím služeb. Ocenění může být založeno na úsudku orgánu společnosti, avšak v některých státech se vyžaduje ocenění nepeněžních vkladů znalcem.

Americké obchodní právo rozeznává tyto **druhy** akcií:

- a) Kmenové akcie („*Common stocks*“).

¹⁵ Lusk H. F., Hewitt Ch. M., Donell J.D, Barnes A. J.: *Business Law. Principles and cases*. Homewood IL, 1978, s. 488 a násl.

- b) Prioritní akcie („Preferred stocks“).
- c) Tzv. „Dual-Classes stocks“.
- d) Tzv. „Treasury stocks“ v případě zpětného nabytí vlastních akcií společnosti.

- „*Common stocks*“ (*kmenové akcie*) jsou podílové cenné papíry představující residuální hodnotu společnosti. Vlastníci „Common stocks“ se označují jako „Common shareholders“ (akcionáři). Kmenoví akcionáři mají právo volit členy orgánů společnosti, schvalovat změny stanov, rozhodovat o přeměnách společnosti a činit jiná důležitá rozhodnutí. Vlastník kmenové akcie má právo na dividendu. Společnost však není povinna dividendu vyplácet. Kmenové akcie nemají žádná přednostní práva. Věřitelé a preferenční akcionáři obdrží úrok či dividendu před kmenovými akcionáři. Při likvidaci společnosti obdrží věřitelé a preferenční akcionáři své podíly na likvidačním zůstatku před kmenovými akcionáři.

Akciové společnosti vydávají kmenové akcie různých tříd („Classes“), např. třídy A a třídy B, které se typicky liší omezením hlasovacích práv. Příkladem je společnost Ford, kde třída A má omezená hlasovací práva, třída B nikoliv, je vlastněna rodinou Fordů. Může být např. stanoveno, že u třídy A je spojeno s 1 akcií 10 hlasů, kdežto u třídy B je s každou akcií spojen jen 1 hlas. Akcie třídy B jsou pak nabízeny veřejnosti, zatímco akcie třídy A si ponechá zakladatel společnosti. Tyto kmenové akcie, rozčleněné na jednotlivé třídy se nazývají „*Dual Classes stocks*“. Kmenové akcie se také rozdělují na akcie *par value* a akcie *no par value*. Par value je hodnota přiřazená kmenovým akciím společností (jmenovitá hodnota), zpravidla ve stanovách („Articles of Incorporation“). No par value je hodnota akcie s emisním ažiem.

- „*Preferred stocks*“ jsou *preferenční (prioritní) akcie*. Jejich vlastníci jsou označováni jako preferenční akcionáři, kteří mají více práv oproti kmenovým akcionářům. Zákon zde povoluje vydávání různých *sérií* a *tříd* preferenčních akcií, lišících se právy vlastníků. Jelikož se preferované akcie zpravidla vydávají postupně v několika „kolech“, rozlišují se série preferenčních akcií. Třídy a série preferenčních akcií jsou definovány ve stanovách. Preferenční akcie mohou akcionářům zejména umožnit vykonávat tato práva: přednostní právo na dividendu a likvidační zůstatek, zvláštní hlasovací práva nebo *právo veta*, právo společnosti odkoupit v budoucnu akcie preferenčního akcionáře („Redemption rights“), právo výměny preferenčních akcií za kmenové, dále se může jednat o tzv. „Anti-dilution right“, tedy právo proti zředění (jedná se o ochranu proti budoucím emisím akcií za nižší ceny, než za jakou byla pořízena preferenční akcie s tímto právem). Někteří preferenční akcionáři mívají též právo volby stanoveného počtu osob v orgánech společnosti. Nejčastější výhody (práva vlastníků) preferenčních akcií jsou následující:

- i. *Dividendové preference* – právo obdržet fixní dividendu v určených časových intervalech, např. kvartálně. Dividenda je obvykle stanovena jako procento z emisního kursu či pevnou částkou na akcii. Mohou být taktéž stanovena minima a maxima procentní sazby, aby se stabilizoval kurs preferenčních akcií v závislosti na vývoji úrokových sazeb.

ii. **Likvidační preference** – právo na výplatu určené částky před výplatou kmenových akcií při likvidaci společnosti. Např. likvidační preference \$200 znamená, že majitel takovéto akcie obdrží 200 dolarů předtím, než obdrží jakoukoliv částku vlastníků kmenové akcie stejné společnosti.

iii. **Kumulativní dividendové právo** – vlastníku takové preferenční akcie musí být vyplacena přednostně dividendy ve výši, která se rovná součtu dividend, které měly být vyplaceny v období, kdy se dividendy nevyplácela, protože společnost např. nebyla v zisku, a to předtím, než budou mít právo na výplatu jakékoliv částky majitelé kmenových akcií. Částka nevyplacené kumulativní dividendy se nazývá „*dividend arrearages*“ (nedoplatek). Pokud není právo stanoveno jako kumulativní (např. na 3 roky), pak závazek na vyplacení nevyplacených dividend pro majitele prioritních akcií zaniká.

iv. **Právo podílet se na zisku** – tzv. „participační právo“, tento typ preferenční akcie umožňuje vlastníkovu podílet se na zisku společnosti ještě dále mimo pevný úrok spolu s majiteli kmenových akcií. Většina preferenčních akcií nemá toto právo, jsou neparticipační, s pevným úrokem.

v. **Konverzní právo** – umožňuje akcionáři konverzi preferenčních akcií na kmenové akcie. Podmínky a termíny konverze jsou stanoveny při emisi akcií. Akcionáři tohoto práva využívají v případě růstu kursu kmenových akcií. Běžnější jsou nekonvertibilní preferenční akcie.

vi. **Ustanovení o stažení z oběhu** („Call provision“) – dává právo společnosti stáhnout z oběhu akcii za cenu, které je obvykle vyšší než emisní kurs. Obvykle se jedná o výhodu pro společnost, nikoliv pro akcionáře. Využívá se v případě poklesu úrokových sazeb kapitálového trhu, kdy není výhodné vyplácet vysoký fixní úrok majitelům preferenčních akcií. „Call“ cena slouží také jako horní strop preferenčních akcií, s nimiž je tato doložka spojena. Využití této doložky je doporučováno i americkou komisí pro cenné papíry (SEC).

Americká právní teorie rozlišuje druhy akcií podobně jako naše právní úprava, ale vzhledem k značné dispozitivnosti co do tvorby různých konkrétních typů akcií s různými právy a povinnostmi, je v USA podstatné zejména dělení na třídy a série akcií. Třídy akcií se uplatňují jak u kmenových, tak u prioritních akcií, série u prioritních akcií.

VYBRANÁ USTANOVENÍ Model Business Corporation Act¹⁶, týkající se akcií a jejich klasifikace, jsou uvedena níže:

¹⁶ Viz. MODEL BUSINESS CORPORATION ACT 2000/01/02 Supplement, 3rd Edition, American Bar Foundation.

O tzv. „*odsouhlasené*“ („Authorized“) akcie se jedná, pokud je stanoven maximální počet akcií, které může společnost vydat. Tento počet je uveden ve stanovách, ale z rozhodnutí stanovené většiny akcionářů může být později změněn. Obvykle je předem odsouhlaseno („autorizováno“) vydání většího počtu akcií, oproti předpokládanému skutečnému počtu akcií, které budou v budoucnu upsány, protože to dává společnosti možnost vydávat akcie novým investorům podle potřeby. V USA je neznámý institut zvyšování a snižování základního kapitálu v našem pojetí, jelikož u akciových společností není stanovena žádná minimální výše základního kapitálu.

Stanovy („Articles of Incorporation“) musí definovat druhy, třídy a série akcií a počty akcií pro každý druh, třídu a sérii, které je společnost oprávněna v budoucnu vydat. Musí se stanovit před jejich emisí podmínky, preference, práva, omezení a další znaky spojené s každou třídou a sérií akcií. Tyto znaky musí být shodné pro každou třídu nebo sérii. Výjimkou může být odlišnost mezi právy, preferencemi, podmínkami a omezeními v rámci jedné třídy či série, definovaná přímo ve stanovách.

Ve stanovách *musí* být umožněno:

- vydání jedné nebo více tříd a sérií akcií s neomezenými hlasovacími právy,
- vydání jedné nebo více tříd a sérií akcií, které mají nárok na rozdělení majetku společnosti po likvidaci.

Ve stanovách *může* být povoleno vydání jedné nebo více tříd a sérií akcií, které:

- jsou s omezenými, zvláštními či podmíněnými hlasovacími právy nebo bez hlasovacích práv,
- jsou stažitelné nebo převoditelné, a to na základě opce ze strany společnosti, akcionáře nebo třetí osoby nebo v případě stanovené události, a to za peníze, započtením dluhu, za cenné papíry, nebo jiný majetek, a to v ceně a v množství ve stanovách specifikovaných nebo určených předepsaným způsobem,
- umožní výplatu dividendy v různé podobě, která může být kumulativní, nekumulativní nebo částečně kumulativní,
- mají preference před jinou třídou či sérií akcií, včetně rozdělení při likvidaci společnosti.

Druhy a série akcií určované představenstvem („Board of Directors“) společnosti:

Jestliže je tak určeno ve stanovách, je představenstvo oprávněno bez souhlasu akcionářů :

- zařadit jakékoliv dosud nevydané akcie do jedné nebo více tříd nebo do jedné či více sérií v rámci jedné třídy,
- přeřadit jakékoliv dosud nevydané akcie jakékoliv třídy do jiné nebo několika jiných tříd nebo do jedné či více sérií v rámci jedné třídy,
- přeřadit jakékoliv dosud nevydané akcie jakékoliv série do jedné nebo několika tříd nebo do jedné či více sérií v rámci jedné třídy.

Vydané („*Issued*“) akcie a akcie v oběhu („*Outstanding*“):

Společnost může vydat stanovený počet akcií každého druhu, třídy či série, schválených stanovami společnosti. Vydané akcie jsou „v oběhu“ („*outstanding*“), dokud nejsou znovunabyty společností, staženy z oběhu, konvertovány nebo zrušeny.

Pro své manažery vydává společnost *akciové opce*. Jedná se o právo koupit od společnosti kmenové akcie za předem stanovenou cenu do stanovené lhůty. Opce může být provázena certifikátem („*Stock Warrant*“). Tyto certifikáty mohou být převoditelné či nepřevoditelné, mohou mít omezenou dobu platnosti.

Dividendy mohou být vypláceny v peněžní podobě, v podobě dalších akcií („*stock dividend*“ nebo „*stock split*“) nebo v jiném majetku (např. v akciích dceřinné společnosti při rozdělení společnosti).

Modelový zákon ani ostatní právní předpisy neomezují tvořivost emitentů a jejich finančních poradců při určování preferencí, práv a omezení jednotlivých druhů akcií.

V americkém právu je také upraveno „právo prvního odmítnutí“ („*Right of First Refusal*“). Je-li to ujednáno, jsou akcionáři, kteří zamýšlí prodat své akcie, povinni nabídnout své akcie společnosti a ta má přednostní právo na prodej těchto akcií. Tento postup je možné sjednat i pro případ smrti nebo trvalé nezpůsobilosti („*permanently disabled*“) dosavadního akcionáře nebo pro případ, že akcionář přestane být zaměstnancem nebo členem orgánu společnosti. Cílem je udržet akcie společnosti „v přátelských rukách“.

„*Stock ledger*“ je obdoba našeho *seznamu akcionářů*. Musí obsahovat jméno každého akcionáře, jeho adresu, počet akcií spolu s číslem certifikátu k akci, určení druhu a třídy akcie, datum koupě nebo vydání a výši protiplnění („*consideration*“), za které byla akcie pořízena. Veškeré změny je nutno okamžitě zaznamenat. Zaznamenávají se i předpokládané opce k akciím.

3.4.4. Shrnutí klasifikace akcií

V následující tabulce přehledně shrnuji dosavadní poznatky o klasifikaci akcií podle různých hledisek včetně odkazu na platné tuzemské zákony:

Hledisko	Klasifikace	Upraveno zákonem	Poznámka
Forma - dle převoditelnosti	Na jméno	ObchZ § 156 odst. 1 až 6 ZoCP § 3 odst. 3	
	Na majitele	ObchZ § 156 odst. 7 ZoCP § 3 odst. 2	
Podoba - dle charakteru nosiče	Listinné	ObchZ § 155 odst. 2	
	Zaknihované	ObchZ § 155 odst. 2 ZoCP § 4	
Druh - dle práv s nimi spojených	Kmenové	ObchZ § 155 a násl.	
	Prioritní s hlasovacím právem	ObchZ § 159	
	Prioritní bez hlas. práva	ObchZ § 159 odst. 3	
Oběhuschopnost - dle převoditelnosti	Omezeně obchodovatelné.	ObchZ § 156 odst. 4	
	Veřejně obchodovatelné (kótované)	ObchZ § 187 odst. 1 pís. h.	
Způsob nabídky	Individuální nabídka	ObchZ § 172	
	Veřejná nabídka	ObchZ § 164 a násl.	
Osoba emitenta	Osoba soukromého práva		

	Osoba veřejného práva		
Emisní ážio	Pari		„Pari“- zda se shoduje stav jmenovité a kursové hodnoty akcie.
	Nad pari		I Druhá směrnice Rady č. 77/91/EHS , čl. 8, zakazuje vydat akcie pod pari.
Stanovení jmenovité hodnoty	S jmenovitou hodnotou		
	Bez jmenovité hodnoty		Dle § 154 odst. 3 pís. b) ObchZ musí akcie obsahovat jmenovitou hodnotu.
Podle oběhu	Autorizované akcie		
	Emitované akcie		
	Akcie v oběhu		
Podle počtu cenných papírů při jejich vydání	Akcie hromadné	ZoCP § 5 odst. 3	Hromadná akcie reprezentuje více akcií téhož emitenta
	Akcie jednotlivé		

4. KAPITOLA III. PROBLEMATIKA NUCENÉHO ODKUPU AKCIÍ

Aktuální otázkou, diskutovanou v době sepisování této práce a související úzce s řešenou tematikou druhů akcií a akcionářských práv, je otázka označovaná jako tzv. „nucený odprodej akcií malými akcionáři“, pro niž je zaveden termín „*právo výkupu účastnických cenných papírů*“, anglicky „*squeeze-out*“.

Dne 3.6.2005 nabyla účinnosti kontroverzní novela obchodního zákoníku č. 216/2005 Sb., úprava byla začleněna do § 183i až § 183n. Kolem této novely, zásadně zasahující

do práv akcionářů tím, že umožňuje majoritnímu akcionáři vykoupit jejich akcie *proti jejich vůli*, se rozpoutala bouřlivá polemika.

Od 3.6.2005 do 3.10.2005 byly dle deníku MF Dnes ze dne 3.10.2005 vykoupeny akcie drobných akcionářů zhruba 201 českých akciových společností. Drobní akcionáři namítají, že teoreticky dle současného stavu právní úpravy, může nastat situace, kdy „vyvlastněný“ akcionář nebude mít ani akcie, ani peníze, neboť u zaknihovaných akcií je *plnění splatné* až dnem zápisu vlastnického práva hlavního akcionáře na majetkovém účtu vedeném Centrálním depozitářem v centrální evidenci CP. Problémem je, že hlavní akcionář již vlastnické právo k CP získal jeho přechodem a jestliže společnost jím ovládaná nepodá návrh Centrálnímu depozitáři k provedení zápisu, nebude pohledávka drobných vlastníků nikdy splatná. Žádná sankce kromě nemožnosti využít hlasovacího práva spojeného s vykoupenými akciemi stanovena není.

Mnoho akcionářů se také cítí poškozeno nabídnutou cenou, neboť *postup stanovení spravedlivé ceny* je ve stanovených případech v rukou znalce vybraného společností dle vlastní úvahy, přičemž společnost má evidentně zájem na stanovení ceny co nejnižší. Soudní přezkum sice možný je, nikoliv ovšem neomezeně, upraven je v § 183k ObchZ. Ve stanovených případech platí, že pokud nebyl podán návrh na přezkum soudu do 1 měsíce od zveřejnění zápisu usnesení valné hromady, právo se prekluduje.

V novele je stanoveno, že osoba, která vlastní ve společnosti *účastnické cenné papíry*, jejichž *souhrnná jmenovitá hodnota* činí alespoň 90 % základního kapitálu, nebo které *nahrazují účastnické cenné papíry*, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota činí alespoň 90 % základního kapitálu společnosti, anebo s nimiž je spojen alespoň 90% *podíl na hlasovacích právech* ve společnosti, je oprávněna požadovat, aby představenstvo svolalo *valnou hromadu*, která rozhodne o přechodu všech ostatních účastnických cenných papírů společnosti na její osobu. K přijetí usnesení valné hromady je *potřebný souhlas alespoň devíti desetin hlasů všech vlastníků účastnických cenných papírů*, přičemž vlastníci prioritních akcií a hlavní akcionář mají právo hlasovat. O rozhodnutí valné hromady se pořizuje *notářský zápis*, jehož přílohou je *znalecký posudek* o výši protiplnění, vyžaduje-li se. Vlastníci účastnických cenných papírů mohou od okamžiku obdržení pozvánky na valnou hromadu (zde se jedná o nelogické ustanovení, neboť v té době ještě není výše plnění konečná), případně od okamžiku oznámení jejího konání *požádat soud o přezkoumání přiměřenosti protiplnění* s výjimkou výše protiplnění určené podle § 183m odst. 1 písm. a) .

Oprávněné osoby mají právo na protiplnění určené podle těchto zásad:

- v případě, že hlavní akcionář nabyl podíl podle § 183i odst. 1 v důsledku nepodmíněné a neomezené *povinné nabídky převzetí*, považuje se za hodnotu protiplnění *cena nebo směnný poměr určené v nabídce převzetí*, jestliže hlavní akcionář doručí žádost společnosti podle § 183i odst. 1 do 3 měsíců od skončení doby závaznosti nabídky převzetí, na jejímž základě nabyl hlavní akcionář rozhodný podíl (ale i v případě, že hlavní akcionář tuto lhůtu zmešká, má možnost svůj podíl převést např. na jiného akcionáře, který k vytlačení přistoupit může),

- v případě, že *nebyl podíl získán nepodmíněnou a neomezenou povinnou nabídkou převzetí*, případně akcionář doručí žádost společnosti podle § 183i odst. 1 po uplynutí 3 měsíců od uplynutí doby závaznosti nabídky převzetí, na jejímž základě

nabyl hlavní akcionář rozhodný podíl, *určí hodnotu protiplnění hlavní akcionář a doloží jeho přiměřenost znaleckým posudkem, který nesmí být starší než 3 měsíce* ke dni doručení žádosti podle § 183i odst. 1.

Naskýtá se samozřejmě otázka, zda je toto omezení práv akcionářů upraveno V **EVROPSKÉM KOMUNITÁRNÍM PRÁVU**.

Ve směrnici 2004/25EC ze dne 21. dubna 2004 je squeeze-out přímo zmíněn v článku 15, a to v souvislosti s nabídkou převzetí. Stojí za zmínku, že *česká právní úprava umožňuje squeeze-out i mimo nabídku převzetí, čímž popírá její smysl*.

Směrnice ukládá členským státům přijmout nezbytná opatření tak, aby nabízející, který po realizaci nabídky převzetí získal určité stanovené procento na kapitálu společnosti s příslušnými hlasovacími právy, měl možnost požadovat po vlastnících zbývajících akcií jejich prodej. Naopak po převzetí společnosti by měli vlastníci zbývajících akcií právo prodat své akcie. Tyto squeeze-out a selling-out procedury se mohou využít jen za specifických podmínek spojených s převzetím. Členské státy mohou aplikovat národní pravidla pro squeeze-out a selling-out i za jiných podmínek.

Právo na squeeze-out je v článku 15 směrnice vymezeno tak, že členské státy umožní po převzetí společnosti vlastníku cenných papírů převzaté společnosti vyžadovat od všech vlastníků zbývajících cenných papírů, aby mu je prodali za *spravedlivou cenu*, za podmínek uvedených obecně v článku 2 až 5 a dále za těchto podmínek:

- (a) Přebírající je vlastníkem ne méně než 90 % kapitálu s hlasovacími právy a má 90 % hlasovacích práv přebírané společnosti,
- (b) nebo nabyl v souvislosti s nabídkou převzetí cenné papíry reprezentujících ne méně než 90 % kapitálu s hlasovacími právy a 90 % hlasovacích práv přebírané společnosti, zahrnutých v nabídce převzetí.

Členské státy mohou stanovit procentní limit na 95 % kapitálu a 95 % hlasovacích práv.

Jestliže přebíraná společnost vydala několik druhů akcií, členské státy mohou stanovit, že *squeeze-out se může provést jen u druhů akcií, u nichž bylo dosaženo hranice v předchozím odstavci* (rozdíl proti českému právu). Právo squeeze-out může být provedeno jen do 3 měsíců po přijetí nabídky převzetí. Členské státy musí garantovat spravedlivou cenu. Tato cena může mít obdobnou formu jako cena v nabídce převzetí. Na rozdíl od české praxe je operace označovaná jako „squeeze-out“ pevně spojena s převzetím (fúzí společností).

V **AMERICKÉM OBCHODNÍM PRÁVU** existuje možnost „squeeze-out“. Podrobnější úprava se nachází v Model Business Corporation Act¹⁷ a to:

¹⁷ Viz. MODEL BUSINESS CORPORATION ACT 2000/01/02 Supplement, 3rd Edition, American Bar Foundation.

V §11.05 (MERGER BETWEEN PARENT AND SUBSIDIARY OR BETWEEN SUBSIDIARIES). Fúze mezi ovládající a ovládanou společností nebo mezi ovládanými společnostmi. Zákon umožňuje ovládající společnost, která vlastní akcie ovládané společnosti, a to jen v případě, pokud má více než 90 % hlasovacích práv každé třídy („Class“) a série („Serie“) akcií v oběhu („Outstanding“) ovládané společnosti, spojit se (fúzovat) s touto ovládanou společností, a to bez schválení představenstvem či valnou hromadou ovládané (spojované) společnosti, pokud to není vyloučeno ve stanovách nebo zákonem. Postup se dále řídí ustanoveními o fúzi. Při procesu výměny akcií pak může dojít k vytlačení („Squeeze-out“) drobných akcionářů ovládané společnosti.

Významnou otázkou je ocenění akcií.

Postup a pravidla ocenění jsou stanovena v § 13.02. RIGHT TO APPRAISAL. Akcionář má právo na ocenění a výplatu akcií v spravedlivé („fair“) hodnotě. Významná role při oceňování akcií náleží soudu.

O právu na ocenění a výplatu musí být akcionář písemně informován (§ 13.22. APPRAISAL NOTICE AND FORM) do 10 dnů od účinnosti fúze, 30 až 60 dnů je stanoveno pro odpověď ze strany akcionáře. Výplata akcií se provede do 30 dnů po termínu uvedeném v předepsaném formuláři, který společnosti zašle akcionář (viz. § 13.24. PAYMENT). Platba je v penězích včetně úroku. Spolu s platbou obdrží akcionář i finanční výkazy společnosti, jejíž akcie jsou předmětem transakce, zahrnující bilanci, výkaz zisku a ztrát, kapitálový účet společnosti, ne starší než 16 měsíců a dále ocenění jeho akcií. V případě, že akcionář nesouhlasí s vyšší protiplněním za akcie, může se obrátit na soud.

Závěr: Lze shrnout, že právo na výkup akcií od minoritních akcionářů je *v americkém právním systému* zahrnuto dále, je *pevně spojeno pouze s fúzí společnosti* a zánikem předmětné společnosti, v níž minoritní akcionáři drží své podíly, a s tím spojenou operací výměny akcií. Vzhledem k tomu, že se jedná o výrazné omezení akcionářských práv, je *postup výkupu a určení spravedlivé ceny rigidně upraven*.

Do evropského komunitárního práva byla zmíněná operace zahrnuta směrnicí z roku 2004 a je podle svého smyslu *spojena s fúzí* společností. Postupy jsou *volnější*.

České obchodní právo a jeho praktická interpretace k operaci výkupu akcií přistupuje benevolentněji, bez těsné návaznosti a omezení na proces fúze, resp. zániku společnosti v rámci fúze, jejíž akcie minoritní akcionáři vlastní a které mají být vykoupeny. Tím *není v praxi respektován duch zákona*, a důsledkem jsou negativní odezvy ze strany minoritních akcionářů, kteří označují tuto operaci jako „vyvlastnění“, tedy naprosté popření jejich práv.

5. ZÁVĚR PRÁCE A DOPORUČENÍ PRO PRÁVNÍ PRAXI

Předkládaná diplomová práce se zabývá aktuální tematikou z oblasti obchodního práva a práva cenných papírů, a to právní povahou akcií a jejich členěním podle druhů.

Problematika akciových společností, akcií a otázka klasifikace akcií, to jsou v obchodním právu poměrně rozsáhlé, významné a dynamicky se vyvíjející oblasti. Právo musí reagovat na rychle se měnící potřeby a požadavky obchodní praxe. Podnikání, kde je zapotřebí velkého kapitálu a velkých investic, by bylo jen těžko představitelné bez akciových společností. Také při překotném přechodu státních podniků na formu akciové společnosti, při kupónové privatizaci, ve které se stalo významné procento běžných obyvatel České republiky akcionáři některé akciové společnosti, ale i při zakládání nových akciových společností po roce 1989, se ukázala potřeba odpovídajících a rychlých legislativních kroků. Zkoumání současného stavu právního jevu, jakým jsou akcie, nelze realizovat bez zkoumání vývojových a příčinných souvislostí. Historicky zkoumání akcií a akciových společností odvíjím od rakousko-uherského obchodního kodexu z roku 1862, přes prvorepublikovou úpravu, zákon o akciových společnostech z roku 1990 až k platné právní úpravě, obchodnímu zákoníku č. 513/1991 Sb., k zákonu o cenných papírech č. 591/1992 Sb. a zákonu o podnikání na kapitálovém trhu č. 256/2004 Sb.

Podnikání nezná hranice. Globální povaha podnikání si žádá adekvátní formy pro přeshraniční aktivity společností. Akciová společnost je nejrozšířenější formou pro globální obchod a podnikání. Proto není divu, že obchodní praxe si žádá harmonizaci některých rysů akciových společností v jednotlivých národních právních úpravách. S ohledem na přistoupení České republiky k Evropské unii a vzhledem k probíhajícímu procesu rekodifikace tuzemského obchodního práva jsem ve své práci vzala v úvahu odpovídající pasáže z evropského práva společností. Ve své snaze o komparaci různých zahraničních právních úprav jsem samozřejmě nemohla opominout rozbor právní úpravy akcií a akciových společností v americkém obchodním právu.

Práce je zahájena definováním obchodní společnosti obecně se zaměřením na akciovou společnost v jednotlivých právních systémech a historických etapách. Následuje definování pojmu akcie v druhé kapitole, rozbor právních pojetí akcie jako podílu akcionáře na akciové společnosti, vymezení práv a povinností akcionářů. Zabývám se souvislostmi mezi základním kapitálem společnosti a akciemi. Analyzuji též možnost přeměn forem, druhů a podob akcií v jednotlivých fázích existence společnosti. Výklad je založen na současné platné tuzemské právní úpravě.

V následujících pasážích jsem se soustředila na danou problematiku z pohledu práva cenných papírů obecně, vymezuji akcii jako druh majetkového cenného papíru, rozebírám systém klasifikace cenných papírů, vymezuji pojem formy, podoby, druhu cenného papíru a snažím se aplikovat základní pojmosloví práva cenných papírů na oblast akcií. Závěrem této kapitoly vymezuji své pojetí klasifikace akcií podle hledisek vycházejících jak z obchodního práva, tak z práva cenných papírů. Členění akcií podle

druhů vymezují jako takové členění, které vychází z odlišných práv akcionářů. Rozebírám s tím spojené jevy jako kmenové akcie, prioritní akcie, úrokové akcie, zlaté akcie, možnost či nemožnost vydání zaměstnaneckých nebo manažerských akcií.

V navazující části této práce shrnuji rozlišení druhů akcií v sekundárním komunitárním právu. Důležitá je zejména Druhá směrnice rady č. 77/91/EHS. Kapitulu uzavírá rozbor principů a odlišností amerického obchodního práva týkajících se členění akcií a práv s nimi spojených. Kapitulu uzavírám vlastní prezentací klasifikace akcií v tabulkové podobě.

Ve třetí kapitole se zabývám velmi aktuální tematikou spojenou s realizací tzv. "squeeze-out", neboli problematikou nucených odkupů akcií a omezením práv akcionářů u jednotlivých druhů akcií a to srovnáním právní úpravy tuzemské dle obchodního zákoníku, ve znění účinném v říjnu roku 2005, s komunitárním a americkým právem.

Při zpracování své práce jsem vycházela z tuzemských odborných knižních publikací a z odborných časopiseckých článků. Samozřejmě základem pro mé zkoumání se staly současné předpisy tuzemského obchodního práva a práva cenných papírů. Mnohé cenné poznatky jsem čerpala z plných znění pramenů komunitárního a amerického práva. Nesmím zapomenout ani na odbornou literaturu o americkém obchodním právu, kterou jsem studovala přímo v anglickém jazyce a při překladu jsem se proto mohla dopustit drobných terminologických nepřesností. V neposlední řadě byl mým cenným pomocníkem též internet.

Stanovený cíl práce: „Na základě shrnutí dostupných teoretických poznatků tuzemské, evropské a americké právní teorie o akciové společnosti a o akciích, provést vlastní klasifikaci akcií, odrážející obsahovou stránku a předpokládající budoucí vývoj, analyzovat právní úpravu tohoto jevu z pohledu platného tuzemského práva a zároveň ve světle jeho postupující rekonstrukce dle evropských právních norem tuto klasifikaci akcií rozebrat“, jsem dle mého soudu naplnila.

Současně si však uvědomuji širší zkoumané problematiky. Pro další zkoumání se nabízejí otázky celé jedné oblasti akciového práva, spojené s právní regulací převodu akcií, to znamená problematika primárního a sekundárního trhu s akciemi a s tím související otázky z pohledu tuzemského i zahraničního práva.

Pro právní a ekonomickou praxi nastiňuji následující rámcové závěry:

- *Využít i jiných druhů, podob a forem akcií*, než které jsou dnes kogentně vymezeny platným obchodní zákoníkem, a to v rámci evropského komunitárního práva a s přihlédnutím k zahraničním zkušenostem. Umožnit *vydávat takové druhy akcií, které odpovídají více konkrétním potřebám akcionářů*, zejména z pohledu funkce akcie při financování a řízení akciové společnosti, jako jsou různé druhy prioritních akcií s různými výhodami a právy jejich vlastníků – tj. různá hlasovací práva, právo kumulativní či nekumulativní na dividendu, rozdílná práva na plnění při likvidaci společnosti, možnost odkoupení vybraného druhu prioritních akcií z oběhu ze strany společnosti, možnost vydání prioritních akcií vyměnitelných za kmenové akcie, možnost obligační a akciové dividendy, atd.
- Při zakládání společnosti *definovat precizně* v zakladatelské smlouvě či listině, stanovách, smlouvě o fúzi, projektu sloučení či usnesení valné hromady charakteristiky všech druhů, forem a podob akcií, které budou či mohou být dále využity, a přesně vymezit práva a povinnosti jejich majitelů, podmínky jejich úpisu, splacení, nabytí, zániku, stažení z oběhu, vrácení společnosti, prohlášení jejich neplatnosti, změny nominální hodnoty, ale i převodu práv s nimi spojenými.
- Přiblížit úpravu akciových společností nejen evropským standardům, ale i anglosaskému právu, a tím umožnit vznik dceřinných společností, jejichž mateřské (ovládající) společnosti jsou registrovány jednak v zemích Evropské unie, jednak mimo tyto země, např. v oblasti anglosaského práva, zejména USA. Usnadnit tím homogenizaci druhů, forem a podob akcií mezi mateřskou a dceřinnou společností.
- *Učinit takové legislativní kroky, aby akciová forma podnikání* jako nejrozšířenější korporativní struktura s jejími nespornými výhodami (omezené ručení společníků, samostatná právnická osoba, neomezená existence společnosti, nekomplikovaná převoditelnost podílu) *byla dostupná i pro malé a střední podnikání*, jak je tomu v USA („S-Corporation“), a to zjednodušením právních požadavků pro její založení, vznik i fungování a požadavků na podobu, formu a druhy emitovaných akcií.
- *Novelizovat obchodní zákoník v části týkající se práva výkupu akcií* tak, že uvedené právo bude vázáno jen na fúzi - sloučení společností se zánikem jedné ze společností, za podmínky, že ovládající společnost vlastní nejméně 90% podílu na hlasovacích právech všech druhů akcií. Bude stanoven postup stanovení spravedlivé ceny jak u akcií obchodovaných na veřejných trzích, tak i akcií neobchodovaných, a stanoven přesný postup uplatnění práv akcionáře a rychlého peněžního vypořádání.

6. LITERATURA

Knížní publikace

1. Bodie, Y., Kane, A., Marcus, A. J.: Investments. 3. vydání. Irwin, McGraw-Hill, 1996, k. 2.3, s. 57; k. 3.8, s. 100 a násl.
2. Cheeseman, H. R.: Contemporary Business Law. 2. vydání. Prentice Hall, New Jersey 1997, k. 25 s. 595; k. 28 s. 679.
3. Cottle, S., Murray, R. F., Block, F. E.: Analýza cenných papírů. Victoria Publishing, Praha.
4. Dědič, J., Čech, P.: Obchodní právo po vstupu ČR do EU. 1. vydání. Bova polygon, Praha 2004, s. 30 až 188.
5. Dědič, J. a kol.: Právo cenných papírů a kapitálového trhu. 1. vydání. Prospektum, Praha 2000, s. 29 až 112.
6. Dědič, J., Kříž, R., Štenglová, I.: Akciová společnost, 1. vydání. C. H. Beck, Praha 1998.
7. Emerson, R.W.: Business Law. 4. vydání. Barrons, New York 2004, k. 16, s. 330; k. 18, s. 372.
8. Faerber, E.: All about Stocks. 2. vydání. McGraw-Hill, 2000, s.12 až 37.
9. Hamilton, R.W.:The Law of Corporations. 5th Edition. West Group, St.Paul, Min 2000.
10. Jílek, J.: Finanční trhy. Grada Publishing, Praha 1997.
11. Lee, A. J.: Klíče k pochopení cenných papírů. Victoria Publishing, Praha.
12. Liška, V., Lachkovič, R., Nováková, J., Zumrová, J.: Kolektivní investování. Bankovní institut, a.s., Praha 1997.
13. Lusk, H. F., Hewitt, Ch. M., Donell, J. D, Barnes, A. J.: Business Law. Principles and cases. 4. vydání. Homewood IL, 1978. S. 488 a násl.
14. Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 2. upravené vydání. Linde, Praha 1999, s. 248 až 251.
15. Mankiw, N. G., Zásady ekonomie. Grada Publishing, Praha 2000.
16. Mann, R.A, Roberts, B.S.:Smith and robertson's Business Law. 10th Edition. West Publishing Company, 1997.
17. Marek, P.:Dividendová politika. Vydavatelství Nad zlato, Praha 1993.
18. Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo 1. a 2. díl. CODEX Bohemia, Praha 1999.
19. Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 1. a 2. díl. Linde, Praha 1998.
20. Pessin, A. H.: Securities Law Compliance. Dow Jones-Irwin, Homewood, IL, 1990, k. 8 s. 209.
21. Reader's Digest Legal problem solver. Reader's Digest, 1994.
22. Reader's Digest: You and the law. 3. vydání. Reader's Digest, 1980.
23. Rieger, L.: Burzovní lexikon. Victoria Publishing, Praha 1992, s. 13.
24. Sharpe, W. F., Gordon J. A.: Investice. Victoria Publishing, Praha 1994.
25. Weiss, D. M.: Kniha o cenných papírech. Victoria Publishing, Praha 1995, s.13 až 15.

Časopisecké články

1. Černá, S.: Prioritní akcie po novele obchodního zákoníku. Právo a podnikání č. 2/97.
2. Černá, S.: Lze zjistit, kdo je akcionářem? Daňová a hospodářská kartotéka č. 7/99.
3. Černá, S.: Akcie a dluhopisy v akciové společnosti. Profit rádce č. 8/92.
4. Černá, J.: Nepeněžitě dividendy: ano či ne? Právní fórum č. 4/04.
5. Dědič, J.: Práva a povinnosti akcionáře. Obchodní právo č. 1/96.
6. Dvořák, T.: Squeeze-out aneb má drobný akcionář důvod k pláči? Právní Fórum č.7/05.
7. Eliáš, K.: Kniha akcionářů. Právník č. 6/93.
8. Mlejnský, J., Pohl, T.: Manažerské akcie a vyměnitelné dluhopisy. Bulletin advokacie č. 2/96.